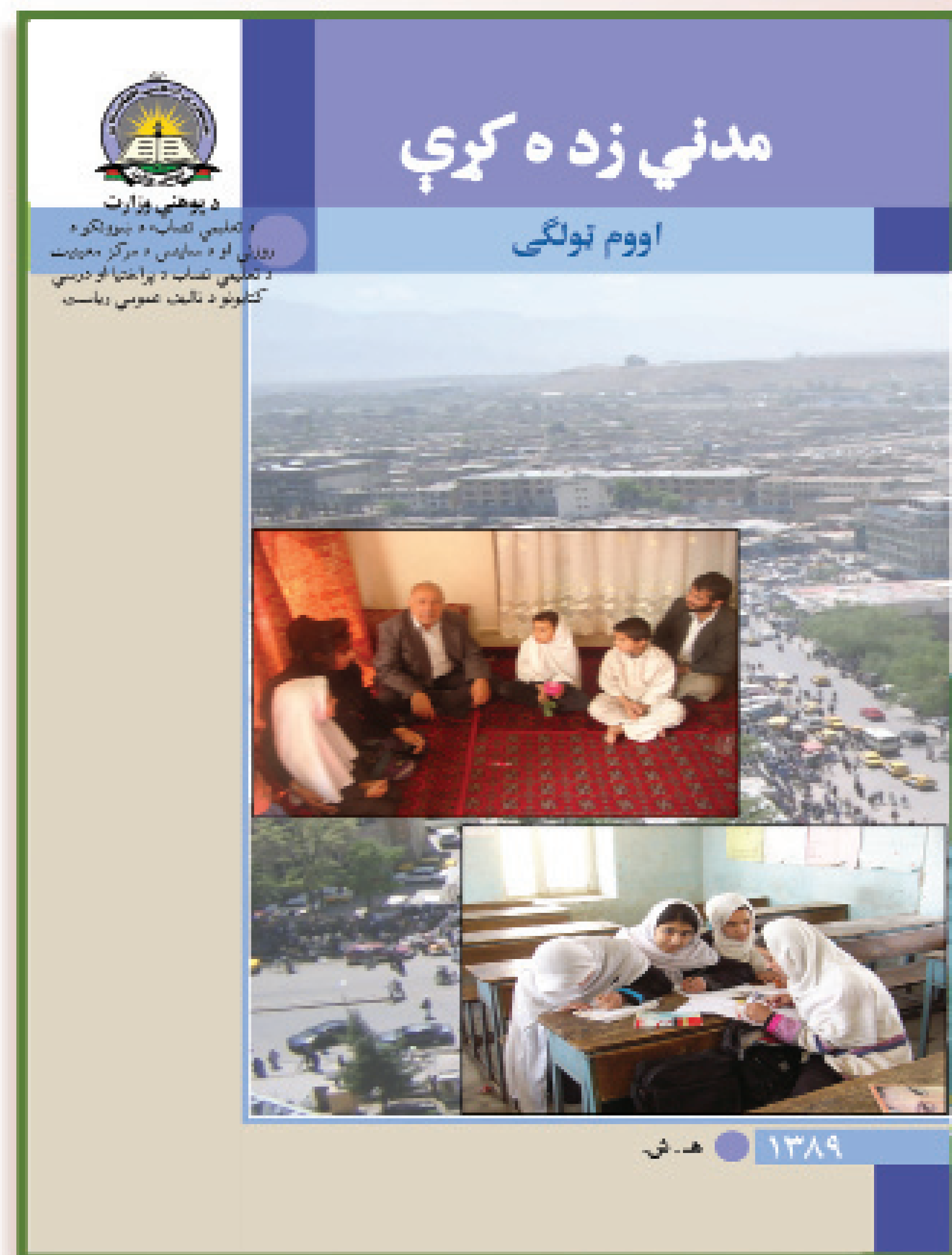
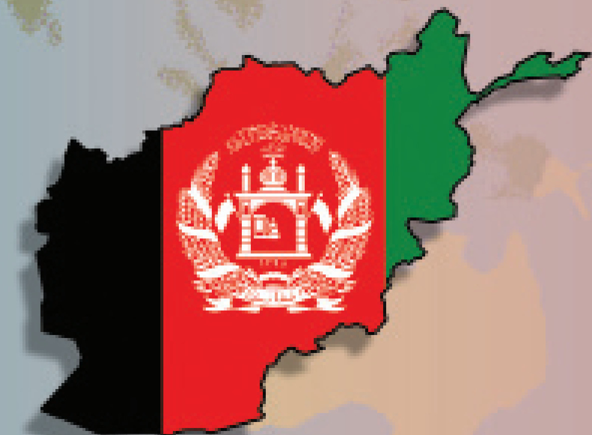

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو د روزنې معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

د ښوونکي کتاب
د مدني زده کړې د تدریس لارښود
اووم ټولګی

د چاپ کال : ۱۳۹۶ هـ. ش.

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو د روزنې معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

د ښوونکي کتاب

د مدني زده کړې د تدریس لارښود

اووم ټولګی

د چاپ کال : ۱۳۹۶ هـ.ش

مؤلفان:

- محمد عزیز بختیاري
- پوهندوي عبدالحق
- د مؤلف مرستیال محمد انور مشفق د تعلیمي نصاب د پراختیا د لوی ریاست علمي غړی
- سرمؤلف محمد افضل حضرتي د تعلیمي نصاب د پراختیا د لوی ریاست علمي غړی

علمي او مسلکي اډیټ:

- پوهنیار محمد فاروق عمر خیل

د ژبې اډیټ:

- محمد زرین انځور

دیني ، سیاسي او کلتوري کمیټه:

- ډاکټر عطاء الله واحدیار د پوهنې وزارت ستر سلاکار او د نشراتو رئیس.
- حبیب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې.
- مولوي قیام الدین کشاف
- سید فاضل شاه

د څارنې کمیټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین
- دکتور شیر علي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول
- د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر گلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس.

طرح او ډیزاین:

- رحمت الله غفاري

بسم الله الرحمن الرحيم

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې
هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، ګوجر دي
پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي
هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي
لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به
لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو استادانو او ښوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې چمتوکیږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم د وخت له غوښتنوسره سم علمي او رغنده پراختیا ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

د ښوونکی د لارښود دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې بنسټ چمتو اوترتیب شوی دی. د تدریس د نویو میتودونو له مخې فعالیتونه او معلوماتي مواد په کې ورزیات شوي دي چې په ډاډ سره به د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو د فعال ساتلو لپاره ګټور او اغېزمن وي.

هیله من یم د دې کتاب منځپانګه، چې د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تالیف او چمتو شوې، ستاسو درنو استادانو د ګټې وړ وګرځي. له فرصت څخه په استفادې د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه غوښتنه کیږي د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې مرسته وکړي چې په دې توګه د پوهنې د نظام موخې او هیلې ترسره شي او ځوان نسل او هېواد ته ښې پایلې او بریاوې ور په برخه کړي.

زموږ ګران استادان او ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې ستره دنده او دروند مسؤولیت لري.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو او ارزښتونو، د ټولنې د څرګندو اړتیاوو، ملي ګټو او وطنپالنې له روحیې او د ساینس او تکنالوژۍ له نوو علمي معیارونو سره سم پراختیا ومومي.

ددې سترې ملي موخې د تر لاسه کولو لپاره د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده ګټورو وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي او د ښوونکي د لارښود د کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه، چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې برخه اخیستې او همدارنګه له ملي او نړیوالو درنو موسسو او نورو ملګرو هېوادونو څخه، چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي او د ښوونکي د لارښود کتابونو په چاپ او وېش کې یې مادي یا معنوي مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم او د لا نورو مرستو هیله یې لرم.

ومن الله التوفیق

دکتور اسدالله حنیف بلخي

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

لړلیک

سریزه

د ښوونکي لارښود کتاب، هغه کتاب دی چې ښوونکي ته په ټولګي کې د لوست د پلان د غوره تطبیق لارښوونه کوي. همدارنګه د ښوونکي لارښود کتاب ښاغلي ښوونکي د ښوونې او روزنې له لویو موخو، د زده کړې د دورې د موخو، درسي پلان او د هر لوست د تدریس له طریقو سره آشنا کوي.

دا لارښود دوه څپرکي لري. لومړی څپرکی عمومیات او د درسي پلان پیژندنه او دویم څپرکی د درسي مضمونو تدریس یا د مختلفو لوستونو تدریس دی. لومړی څپرکی دوه برخې لري:

لومړۍ برخه یې سریزه او دویمه برخه یې له درسي پلان سره آشنایي ده. دسریزې په برخه کې ښاغلي ښوونکي د ښوونې او روزنې په هدفونو او د ښوونکو له دندو سره آشنا کېږي او زده کوي چې زموږ د هېواد، ګران افغانستان د ښوونې او روزنې د نظام موخې د عقیدوي او اخلاقي، علمي او ښوونیزو، فرهنګي او هنري، مدني، ټولنیزو او اقتصادي مختلفو برخو کې کوم هدفونه تعقیبوي. د دې موخو د څېړنې لپاره ډول ډول درسي موضوعات چمتو شوي دي. ښوونکي په مختلفو ټولګیو کې باید هڅه وکړي چې د محتوا د ارائه کولو او د تدریس له اغیزمنو تګلاروڅخه په ګټه اخیستلو سره د دې موخو د څېړنې (تحقیق) لاره هواره کړي.

ښاغلي ښوونکي د درسي موضوعاتو په ارزښت، د هر لوست د زده کړې عمومي هدفونه د پلان محتوا (د زده کړې د مضامینو)، په مختلفو ټولګیو کې د زده کړې د موضوعاتو د دوامدارو اړیکو طریقه، د تدریس میتود او د زده کوونکو د وړتیاوو د ارزونې له طریقې او درسي پلانونو د پلي کولو له لوازمو سره آشنا کېږي.

د یادونې وړ ده کومې تدریسي تګلارې چې د لارښود په هر کتاب کې ښودل شوي دي، د همغه لوست له موضوع سره تړاو لري، د بېلګې په توګه: هغه تدریسي تګلارې چې په مدني تعلیماتو کې په ګوته شوي دي، کیدای شي نورو مضامینو ته وړ نه وي. خو د دې تګلارو ګډه موخه د ښوونکي تر لارښوونې لاندې د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل دي.

د دې لارښود دویم څپرکی د کلنیز پلان، د هر لوست د تدریس طریقه، د روزنې پلان او هغه منابع او اخځلیکونه چې د ښوونکي د لارښود د تالیف لپاره ترې ګټه اخیستل شوې ده، ځانګړي شوي دي. د دې لارښود لیکوونکي په دې باور دي چې کیدای شي ښوونکي کله ناکله د پوره وخت د نه لرلو له امله د ورځني پلان د جوړولو فرصت ونه لري. یا هم هر یو د درسي موخو په هکله ځانګړی استنباط ولري چې په پایله کې به یې د درس ورکولو طریقه سره توپیر وکړي. د ښوونکو په کارونو کې د زیاتو آسانتیاو د راوستلو لپاره درسي پلان داسې لیکل شوي دي چې د درس ورکولو او د پلان په پلي کولو کې د ښوونکي اړتیاوې په ښه توګه پوره کوي.

د یادونې وړ ده چې یاده شوې تدریسي تګلاره د ښوونکي د هغو تګلارو مخه نه نیسي چې د کلونو په بهیر کې یې کارولې او ګټوره واقع شوې ده. بې له شکه د تدریس تر ټولوښه تګلاره هغه تګلاره ده چې په هغې کې زده کړه تر سره شي او تاسې درانه ښوونکي د زده کوونکو په څېروکې د رضایت احساس وکړئ. د ورځني پلان بله برخه د

لوستونو د متن ځوابونو او د لوست وروستیو پوښتنوته ځانګړې شوې ده. د ښوونکو د پوهې د پراختیا لپاره د هر درسي پلان په پای کې د هغوی لپاره اضافي معلومات راوړل شوي دي. بې له شکه دا لارښود له نیمګړتیاوخالي نه دی. ښاغلي ښوونکي د تعلیمي نصاب مرکز ته د خپلو نظریاتو په را استولو سره کولای شي د دې لارښود په بډاینه کې مرسته وکړي.

څنګه له دې لارښود نه ګټه واخلو؟

د مخه وویل شول دا لارښود له محترمو ښوونکو سره مرسته کوي چې د لوست کتاب زده کوونکو ته په ښه توګه تدریس کړي. د دې لپاره چې له دې کتاب نه په ښه توګه ګټه واخیستل شي، باید لاندیني پړاوو نه په ځیر سره سرته ورسول شي:

د لومړي څپرکي مطالعه:

تر ټولو لومړی باید ښاغلي ښوونکي د لارښود د کتاب لومړی څپرکی په ځیر سره مطالعه کړي چې د دورې له موخو، د مضمون له موخو، تګلارې او د تدریس له ستراتیژۍ، د ارزونې تګلارې او د لومړي څپرکي له ټولو مطالبو سره په ښه توګه آشنا شي.

له لارښود سره سم د دې تګلارې د ښه عملي کولو لپاره په کار ده چې ښاغلي ښوونکي د لومړي څپرکي مطالب په ښه توګه درک کړي.

درسي ساعت ته پاملرنه:

د کتاب د لوستونو سرلیکونه په دې معنا نه دي چې په یو درسي ساعت کې دي تدریس شي. تاسې ښاغلي ښوونکي مه اندېښمن کېږئ چې څنګه یو درسي سر لیک په دوو یا دریو برخو وویشئ ځکه دا کار مؤلفانو د معلم د لارښود په کتاب کې سرته رسولی دی. تاسې یوازې دې ته پاملرنه وکړئ چې یو لوست په څو برخو ویشل شوی دی. دا چې یو لوست په څو ساعتونو کې تدریس کېږي، د لارښود د کتاب د هر درسي سرلیک په سر کې لیکل شوی دی. د لارښود په متن کې هم لیکل شوي دي چې لوست په څو ساعتونو کې تدریس کېږي. پردې برسیره د لارښود کتاب په روښانه توګه تاسې ته څرګندوي چې د لوست لومړی برخه تر کومه ځایه ده.

لویو او کوچنیو موخوته پاملرنه:

د هر لوست په سر کې د لوست لویې او کوچنۍ موخې بیان شوي دي. د لوست موخې له ښوونکو سره مرسته کوي چې د لوست د تشریح په ترڅ کې کومو مطالبو ته ډېره پاملرنه وکړي او له زده کوونکو څخه کومې هیلې ولري. نو له ښاغلو ښوونکو نه هیله کېږي چې په پوره ځیر سره د لوست موخې ولولي او د لوست د تدریس او ارزونې په بهیر کې له هغو نه د خپل کار د لارښود په توګه ګټه واخلي.

تدریس میتود ته پاملرنه:

د هر لوست د تدریس میتود د هغه لوست د محتوا له مخې ټاکل شوی دی. د یوه لوست د تدریس لپاره کله یو میتود او کله بیا دوه یا څو میتودونه وړاندیز شوي دي. دا چې د تدریس میتود د لارښود په لومړي څپرکي کې توضیح شوی دی، نو په دویم څپرکي کې یوازې د میتودونو نومونه اخیستل شوي دي. له دې کبله ښاغلي ښوونکي باید په لومړي څپرکي کې میتودونه په ځیر سره مطالعه کړي.

د یادولو وړ ده چې د نویو میتودونو کارول په لومړي سرکې کیدای شي یو څه ستونزمن وي. نو هیله ده دا احساس تاسې د هغو له پرله پسې او درسي ګټې اخیستلو نه بې برخې نه کړي، ځکه له دې میتودونو نه ګټه اخیستل د دې لامل ګرځي چې زده کوونکي مو لوستونه په ښه توګه زده کړي.

د زده کړې وسایل:

د هر لوست ښه تدریس ځانګړو وسایلو او امکاناتو ته اړتیا لري. د لارښود په کتاب کې له ځینو مهمو وسایلو نوم اخیستل شوی دی. ښاغلي ښوونکي دې هڅه وکړي د امکان تر حده د خپل مضمون د اړتیاوړ وسایل د ښوونځي د مسؤولینو په مرسته برابر کړي.

د ارزونې طریقو ته پاملرنه:

د هر لوست د ارزونې لپاره ځانګړې طریقې وړاندیز شوي دي. له دې طریقو نه په ګټه اخیستلو سره کولای شئ د خپلو زده کوونکو د زده کړې کچه په ښه توګه و ارزوئ.

د تدریس لارې چارې:

د لارښود د کتاب زیاته برخه د تدریس تګلاره جوړوي. هغه کارونه چې ښاغلي ښوونکي یې باید د لوست په هره برخه کې سرته ورسوي، په ښه توګه تشریح شوي دي. د هر ساعت لپاره ځانګړی شوی وخت هم روښانه شوی دی .د هرې برخې وخت ته پاملرنه او د هغې سم په پام کې نیول د دې لامل ګرځي چې د هرې برخې د لوست تدریس په ښه توګه سرته ورسیږي.

د پوښتنو ځوابونه او فعالیتونه:

د ښاغلو ښوونکو د کار د آسانتیا لپاره د ټولو پوښتنو او فعالیتونو ځوابونه د لارښود په کتاب کې چمتو شوي دي.

دلوی خدای(ج) څخه غوښتنه کوو چې د ګران هېواد د بچیانو په سالمه او رغنده ښوونه او روزنه کې درنو ښوونکو ته زیات بریالیتوبونه ور په برخه کړي.

لومړی څپرکی:

د ښوونې او روزنې اهمیت او د ښوونکو دنده

پوهان په خپل وار سره ښوونه او روزنه په جلا جلا توګه تعریفوي. يو شمېر پوهان ښوونه او روزنه د پخوانيو فرهنګي ميراثونو انتقال، ارزونه او پراختيا بولي. ځينې بيا ښوونه او روزنه په زده کوونکو کې د وروستيو صفتونو او ټاکلو ورتياوو رامنځته کېدل بولي. يو شمېر ښوونه او روزنه په شخص کې د پټو استعدادونو څرګندول بولي. د ښوونې او روزنې يو شمېر مربيان ښوونه او روزنه په يوې ځانګړې ټولنه کې د ژوند کولو لپاره د يوه شخص اماده کول او د هغې ټولنې د ادبياتو، دودونو، عقيدو او ځانګړو فکرونو سره د هغه آشنا کول ګڼي. نن ورځ د ښوونې او روزنې د اهميت په هکله د لويو پوهانو له خوا خورا ګټورې نظريې څرګندې شوې دي چې په دې سريزه کې د هغوی څرګندول ځانګړی اهميت لري. ځينې مربيان ښوونه او روزنه په يوه شخص کې د بدني پراختياوو د بيلابيلو اړخونو لکه: جسماني، عقلي، ټولنيزو، عملي، معنوي، هنري، اخلاقي او نورو برخو کې لارښوونه بولي. جان ديوي ښوونه او روزنه په تجربو کې له سره کتنه او په داسې توګه د تجربو پلې کول بولي چې په شخص کې بې د لاډيرې ودې زمينه برابره کړې ده.

پورتني ټول تعريفونه له ځينو اړخونو سم دي، مګر په ځانګړې توګه بسنه نه کوي. د ښوونې او روزنې مربيان له زده کوونکو څخه ډېرې هيلې لري. هغوی له زده کوونکو څخه هيله لري چې د پوهنې او هنر د زده کړې ترڅنګ د هېواد له فرهنګ، ادبياتو او دودونو سره آشنا شي او د دې ترڅنګ له ټولنې سره د سمون او په بريالیتوب سره ټولنې ته د ننوتلو لپاره ځانګړې خويونه، ليداو ورتياوې تر لاسه کړي. په پايله کې وکړای شي چې د استعدادونو د غوړيدو لپاره خپله ورتيا څرګنده او د معاش د ترلاسه کولو او د خپلې ټولنې د اقتصادي اړتياوو د بشپړولو لپاره علمي او مسلکي ورتيا تر لاسه کړي له بله پلوه هيله ده د زده کوونکو بدني پراختياوې چې د ټولنپوهانو، اروا پوهانو، ژوند پيژندونکو، فيلسوفانو او اخلاق پوهانو له خوا په نښه شوي دي، د ښوونې او روزنې د لاسته راوړنې له برکته لا وده او پراختيا ومومي.

د اسلام د سپيڅلي دين له نظره له ښوونې او روزنې څخه مقصد د يوه کامل انسان روزنه ده او کامل انسان هغه څوک دی چې د هغه ټول مادي او معنوی اړخونه د هغه د قدرت په اندازه وده او بدلون ومومي. د ښوونکو ترټولو ستره دنده داده چې په انسانانو کې مادي او معنوی اړخونو ته وده ورکړي ځکه چې درسي بيلابيلې موضوع ګانې هره يوه د انسانانو د وجود د بېلابېلو اړخونو د څېړنې او روزنې په لټه کې دي. له ښوونې او روزنې څخه مقصد د بېلابېلو حقيقتونو او واقيعتونو څخه د زده کوونکي د ذهن ډکول نه دي. په لازمي توګه ښه زده کوونکي هغه څوک نه دی چې زيات معلومات بې ترلاسه کړي دي، بلکې ښه زده کوونکي هغه څوک دي چې بدنی اړخونو بې په ټولو برخو کې وده کړې وي او دايې زده کړي وي چې په څه ډول زده کړه وکړي. دا ډول شخص په ټول عمر کې د زده کړې په لټه کې وي. د ښوونې او روزنې بهير دا نه دی چې يوازې د ځانګړو زده کوونکو روزنې ته پاملرنه وشي او د

نورو زده کوونکو په برخه کې بې پروایي وشي. د سمې ښوونې او روزنې د سیستم موخه د ټولو استعدادونو روزنې ته پاملرنه ده. د روزنې په رغندو بنسټونو د سمې ښوونې او روزنې څخه مطلب د ښوونې او روزنې د ټولو موخو څېړنو ته پاملرنه کول دي. له بله پلوه پوه او هوښیار ښوونکی د زده کړې په ټوله دوره کې د ښوونې او روزنې ټولو موخو د عملي کولو لپاره د بېلابېلو کړنو له لارې یوې ټاکلې کړنلارې ته پام کوي.

زده کوونکي د تنکۍ ځوانۍ په دوره کې ټاکلې ځانګړتیاوې لري.په دې دوره کې زده کوونکي له بدني پلوه د بدلونونو یو نوي پړاوته ورننوزي. په دې دوره کې د زده کوونکو او همزولو متقابل اړیکې ځانته یوه ځانګړې ښه نیسي. د ټولنیزو کارونو د سرته رسولو او د خلکو او قومونو د ادبیاتو او دودونو د پیژندلو لپاره د زده کوونکو چمتووالی زیاتره د وړکتوب له دورې څخه وي. په دې دوره کې تنکي ځوانان له عاطفي پلوه د ښو کارونو په سرته رسولو کې له نورو سره له مرستې خوند اخلي. هغوی ښه بولي چې خپلې زیاتره اړوند چارې په مستقله توګه په خپله سمبال کړي. هغوی په دې دوره کې د طبیعت د رازونو د درک او زده کړې لپاره ځانګړې علاقه څرګندوي. په تنکیو ځوانانو کې هنري او د ښکلا پیژندلو شوق د وړکتوب له دورې څخه موجود وي. تنکي ځوانان خوښوي چې خپل ځانونه په بېلابېلو شکلونو کې وښیي. هغوی د زده کړې لپاره بېلابېلې اسانتیاوې برابروي.کله ناکله د زده کوونکو ځینې کارونه د ښوونکي لپاره په زړه پورې نه وي خو دا اسانتیاوې د روزنې له پلوه ځانګړې اهمیت لري. یو پوه او هوښیار ښوونکی پاملرنه کوي چې له دغو اسانتیاوو څخه د زده کوونکو د بدني اړخونو د بېلابېلو برخو لکه: علمي، ټولنیزو، اخلاقي، عاطفي، دیني، بدني، عقلي او نورو په وده کې ګټه واخلي.

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې عمومي موخې:

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې عمومي موخې، افغاني ټولنې ته په پام او د علم او پوهې د هر اړخیزې پراختیاء د خلکو زده کړې او روزنې لپاره اړینې ګڼل کیږي. د ښوونې او روزنې موخې په لاندې ډول دي:

الف ـ عقیدوي او اخلاقي موخې:

ـ د اسلام د مقدس دین پر بنسټونو د ایمان اوباور پیاوړي کول.

ـ د الله (ج) پیژندنې په منظور د ځان پیژندنې د روحیې رامنځته کول.

ـ پر نفس او اخلاقي ارزښتونو باندې د روحیې پیاوړي کول.

ـ د نظم او دسپلین د روحیې را منځته کول او د قانوني ارزښتونو رعایتول.

ـ د ښوونیزو، روزنیزو او ټولنیزو ارزښتونو په هکله د مسؤولیت د احساس د روحیې پیاوړي کول.

ب ـ علمي او ښوونیزې موخې:

د زده کړې د وړتیاوو ترلاسه کول او پیاوړي کول: لکه اوریدل، خبرې کول، لوستل، لیکل او په رسمي او بهرنیو ژبو کې د عددونو او لیک کارول.

- په علمي، کلتوري او مهارتي برخو کې د ژور فکر کولو، مطالعې، څېړنو او نوښت د وړتیا غښتلي کول.

ـ د ارتیا وړ فردي او ټولنیزو وړتیاوو ترلاسه کول او د پوهنو او معاصرې ټکنالوژۍ د فنونو زده کول.

ـ د ځاني او ټولنیزو لانجو او ستونزو د حل لپاره د اړوندو وړتیاوو ترلاسه کول.

فرهنگي او هنري موخې:

د فرهنگ او هنر پیژندنه لاسي صنایع، د ستنې گندل، (خامکدوزي) اوبدل، مهندسي، انځورگري، خطاطي، رسامي، د کور تزئینول او د نړۍ سالم هنرونه او همدارنگه د هنري او ښیاست پیژندنې د ذوق او استعدادونو پالنه او لارښوونه.

ـ د افغانستان او نړۍ له ملي او اسلامي تاریخ، کلتور او تمدن څخه خبرتیا.

ـ د افغاني ټولنې د ارزښتونو ساتنه او د کلتور او غوره ادابو او دودونو وده.

- د تمرین او د گوښی او ډله ییزو فعالیتونو په ذریعه د هنري وړتیاوو وده.

مدني او ټولینزې موخې:

ـ د ملي نوامیسو د ساتنې د روحیې پیاوړي کول.

- د برابرو حقونو او اسلامي اخلاقو پر بنسټ د کورنیو اړیکو پیاوړي کول.

ـ د ورورگلوۍ، همکارۍ، سولې، ټولنیز عدالت، ملي او بین المللي یووالي، پیوستون د روحیې پیاوړي کول.

ـ د خیر غوښتنې او د لوړو اخلاقي فضایلو د روحیې پیاوړتیا، له جگړې او ناامنۍ څخه کرکه، او د نشه یي توکو سره مبارزه.

ـ د قانون په وړاندې د احترام د روحیې پیاوړتیا، د قوم، جنس، اقتصادي او ټولنیز موقف، سیاسي تړاو او نورو پرته د ټولو خلکو له قانوني حقونو څخه ملاتړ.

ـ په دیني، فرهنگي، ټولنیزو او اقتصادي کړنو کې د گډون د روحیې پراختیا.

ـ د زغم او پوهاوي د فرهنگ د روحیې رامنځته کول.

ـ د نړیوالې ټولنې له علمي او تخنیکي تجربو او بریاوو څخه د گټې اخستنې د روحیې پیاوړي کول.

ـ انساني کرامت او بشري حقونو ته د درناوي د روحیې پیاوړتیا.

ـ د ښځو انساني مقام ته د درناوي د روحیې وده او پراختیا او د هغو له حقونو څخه ملاتړ.

ـ د لویانو، گاونډیانو او هېوادوالو د حقونو او د مدني ټولنې د موازینو د رعایتولو د روحیې پیاوړتیا.

اقتصادي موخې:

ـ د ټولنې د پراختیایي او اقتصادي اړتیاوو او له کورني اقتصاد سره د هغو د اړیکو درک کول.

ـ د کار د اهمیت او ارزښت معلومول او په گټورو کسبونو کې د گډون د روحیې پیاوړتیا.

ـ د سپما او قناعت د روحیې رامنځته کول، د تجمل پرستۍ او له زیاتي لگښتونو څخه پرهېز کول.

ـ د هېواد د اقتصادي زېرمو او د هغو له راويستلو نه د ګټې اخيستنې د لازمو لارو چارو حل او پېژندنه د ملي شتمنيو او طبيعي زېرمو د ساتنې د روحيې روزنه.

د منځنۍ دورې (۹ـ۷) ټولګي عمومي موخې

هغه زده کوونکي چې لومړنۍ دوره په برياليتوب سرته ورسوي، د خپلې خوښې پر بنسټ په منځنۍ ښوونيزه او روزنيزه دوره کې شامليږي.

ددې دورې عمومي موخې د زده کوونکو له استعداد او خوښې او د هېواد له اړتياوو او امکاناتو سره سم د ژوندانه د بېلابېلو لورو ټاکنه ده. ددې دورې موخې په لاندې توګه په پام کې نيول شوي دي:

ـ د لومړنۍ دورې د لاس ته راوړنو پياوړتيا او د راتلونکې دورې لپاره چمتووالی.

ـ د ديني او اخلاقي معلوماتو پراختيا.

ـ د الله (ج) سره د ډېرې پېژندګلوۍ په خاطر د ځان پېژندنې د روحيې پراختيا.

ـ په بېلابېلو درسي څانګو کې د زده کوونکو د استعدادونو په ګوته کول.

ـ د چاپېريال ساتنې، طبيعي قوانينو، علومو او انساني پرمختللو تجربو په هکله د شاګردانو د معلوماتو او ځيرکې پراختيا.

ـ په هېواد کې د رسمي ژبو متوازنه وده، د مورنۍ او بهرنۍ ژبو پياوړتيا او په تحريري او تقريري توګه موخو ته د رسيدو لپاره د زده کوونکو د علمي سويې لوړول.

ـ د ورورۍ، مرستې، سولې، ملي يووالي، د روحيې وده.

- له ناروا جګړو او تروريزم څخه کرکه، د نشه يي توکو په مقابل کې مبارزه.

- د تبعيض او تعصب پرځای سالمو او روا سياليو ته د زده کوونکو د هڅونې د روحيې پراختيا.

ـ د زده کوونکو له خوښې او استعداد سره سم د کار او مسلک د ټاکلو د پريکړې د روحيې پياوړتيا.

ـ د مسؤوليت منلو امانتداري او ريښتينولۍ د روحيې پالنه .

ـ د بيلابيلو علمي چارو د برابرولو لپاره د زده کوونکو د کار او زيار د ليوالتيا پالنه.

ـ د زده کړې په پړاوونو کې د خپل ځان د استعداد او پياوړتياو دسنجونې د ورتياوو پراختيا.

ـ د خپلې بدني روغتيا ساتنه

مدني تعليمات څه ته وايي؟

مدني تعليمات له هغې پوهې، وړتياوو او ذهنيتونو څخه چې موږ يې د ټولنې، ټولنيزو ګروپونو، حکومتي نظام ، د بشري حقونو، ارزښتونو، او ټولنيزو دودونو، کورنيو او د بهرنيو ټولنيزو بنسټونو نه لاس ته راوړو بحث کوي. مدني

تعلیمات یوه خپلواکه پوهنه نه ده بلکې داسې یوه پوهه ده چې د ټولنپوهنې له علمي څانګو، حقوق، سیاسي پوهنې، ټولنیزې روانشناسۍ د اخلاق پوهنې، انسان پوهنې او د لوست نویو تګلارو لکه، زده کړه او د ژوند ورتیاوې، د بشر د حقوقو زده کړې، ټولنیزې زده کړې او اړیکو سره تړاو لري.

د مدني تعلیماتو د ښوونې اهمیت

انسان ټولنیز موجود دی او انساني ټولنه د ارزښتونو، دودونو، قوانینو او مقرراتو پر بنسټ ولاړه ده. افراد د ټولنې د جوړېدو د بنسټیزو او اساسي غړو په توګه باید ارزښتونه دودونه او د هغه سازمانونو بنسټونه او جوړښت په ښه توګه درک او وپېژني چې وکړای شي د یو پوه او فعال غړي په توګه په هغې کې ژوند وکړي.

هغه مضمون چې د مدني تعلیماتو په نامه د افغانستان د اسلامي جمهوریت د معارف په تعلیمي نصاب کې ځای شوي دي له لاندې مهمو مدني موضوعاتو او مطلبونو څخه بحث کوي: ارزښتونه، دودونه او د افغاني ټولنې عقاید، رسنۍ، د دولتونو ډولونه، د افغانستان اسلامي جمهوریت اساسي قانون، بیرغ او ملي سرود، د ټولنیزو خدمتونو سازمانونه، د ولسواکۍ (دموکراسي) معنا او ډولونه، ولسواکي په افغانستان کې؛ د بشر حقوق، په افغانستان کې د بشر د حقونو څرنګوالی، ملګري ملتونه، د ملګروملتونو اصلي او فرعي سازمانونه، د هغوی دندې او همدارنګه په ساده ژبه د ټولنپوهنې ځینې مهم بحثونه لکه فرهنګ، ټولنیز ګروپونه او ټولنیز بنسټونه او ځینې نور مسایل له دې امله د مدني تعلیماتو ښوونه زده کوونکي د افغاني ټولنې له بنسټیزو ارزښتونو، دودونو او عقیدو سره آشناکوي. د بشر حقوق او ملګري ملتونه هغوی ته ورپېژني؛ د ټولنپوهنې ځینې ساده اصول او قاعدې هغوی ته ورزده کوي چې له هغوی څخه د ټولنې پوه، فعال او ماهر غړي جوړکړي. د دې مضمون ښوونه به په زده کوونکو کې د مدني روحیې او ملي یووالي د رامنځته کېدو لامل وګرځي او له هغو څخه سوله غوښتونکي، قانون منونکي او بانظمه انسانان جوړشي. دا مضمون په ټوله تحصیلي دوره کې ځای په ځای شوی، نو له دې امله خورا اهمیت لري. د مدني تعلماتو اصلي او غوره مطلب د یو هېوادوال ښه روزنه ده، یعنې هغه هېوادوال چې خپل او د نورو حقونه وپېژني؛ هغه هېوادوال چې د خپل هېواد او ټولنې له ستونزو خبر او په خپلو دندو عمل وکړي؛ رښتني او پاک لمنی واوسي. د هېواد په اداره کې په ولسواکۍ باور ولري او د هېواد د پرمختیا لپاره هڅه وکړي.

د مدني تعلیماتو د زده کړې موخې:

تمه ده چې د مدني تعلیماتو مضمون دا لاندې پوهنیز، مهارتي او ذهنیتي موخې لاس ته راوړي.

- زده کوونکي له ټولنیزو بنسټونو (اقتصاد، سیاست، ښوونه اوروزنه، دین) سره آشناکړي؛
- هغوی د افغاني ټولنې له فرهنګ سره آشناکړي؛
- د هېواد ملي نښې نښانونه (بیرغ او ملي سرود) زده کوونکو ته تشریح کړي؛
- د دولت ډولونه او د هغو توپیرونه زده کوونکو ته توضیح کړي؛
- د افغانستان د اسلامي جمهوریت ارکان (درې ګونې قوې) تشریح کړي؛

- د هېواد ټولنیزوخدمتونو سازمانونه او د هر یوه دندې زده کوونکو ته تشریح کړي؛
- زده کوونکي د بشر له حقونو سره آشنا کړي، او د هېواد وضعیت له دې لوري وڅېړي؛
- هغوی له ملګروملتونو او د هغه له اصلي او فرعي سازمانونو سره آشنا کړي؛
- زده کوونکي ټولو انسانانو او په ځانګړې توګه د خپلو هېوادوالو په وړاندې مثبت ذهنیت ومومي؛
- زده کوونکي باید وکولای شي، چې په ټولنیز، سیاسي، اقتصادي او د کورنۍ او د هېواد د چاپېریال په کارونو کې فعاله ونډه واخلي؛
- زده کوونکي باید د منفي پدیدو، لکه: تاوتریخوالي، جګړې، ترهګرۍ، له نشه يي توکو، نفاق او داسې نورو څخه په ذهني او عملي توګه ځان وساتي.
- زده کوونکي باید وکولای شي خپلې دندې د هېواد او اساسي قانون په وړاندې درک او په پلي کولو کې يې هڅه وکړي.

د ښوونې لیدلوری(ستراتیژي):

د مدني تعلیماتو په مضمون کې د تعلیمي نصاب لید لوری د نورو ځانګو په څېر دی. دا لیدلوری په دې اصل ولاړدی چې ښوونه او روزنه د زده کوونکو په محور څرخي او ښوونکي یوازې د ښوونې چارې آسانه کوي. سمه ښوونه ډول ډول لید لوریو ته اړتیا لري چې د مضمون له طبعیت سره مناسبه وي. له ښاغلو ښوونکو څخه هیله کېږي چې دا لید لوري په ځیر ولولي او له هغو څخه په ټولګي کې له هغو لارښود سره سم چې په دې کتاب کې راغلي، ګټه واخلي. د مدني تعلیماتو غوره لید لوري په لاندې ډول دي:

۱- د مسئلې حل او پلټنه:

په دې لید لوري کې بنسټیزې پوښتنې طرح کېږي او زده کوونکي باید هغو ته ځواب ورکړي. د هغو حل ومومي او دا کار باید د معلوماتو او حقایقو د پلټنې له لارې په لاندې پړاوونو کې سرته ورسوي:

- د مسئلې ټاکنه؛
- د فرضیو او د حل د لارو بیان؛
- د فرضیو د تاییدولو د شواهدو او مدارکو وړاندې کول؛
- پایله

زده کوونکي دې په څو ډلو و وېشل شي او د مسئلې د حل د ممکنو لارو په باره کې د ې بحث وکړي. ښوونکي باید زده کوونکو ته لارښوونه او له هغو سره مرسته وکړي. هغوی ته دې د اړتیا وړ سرچینې چمتوکړي او دې ته وهڅوي چې د بحث او پلټنې په بهیر کې له خپلو ورتیاوو څخه ګټه واخلي.

۲- د متن تحلیل:

دا لیدلوری لاندې پړاوونه لري:

- یو متن (دبېلګې په توګه یو لوست) د څېړنې لپاره تعینوي؛

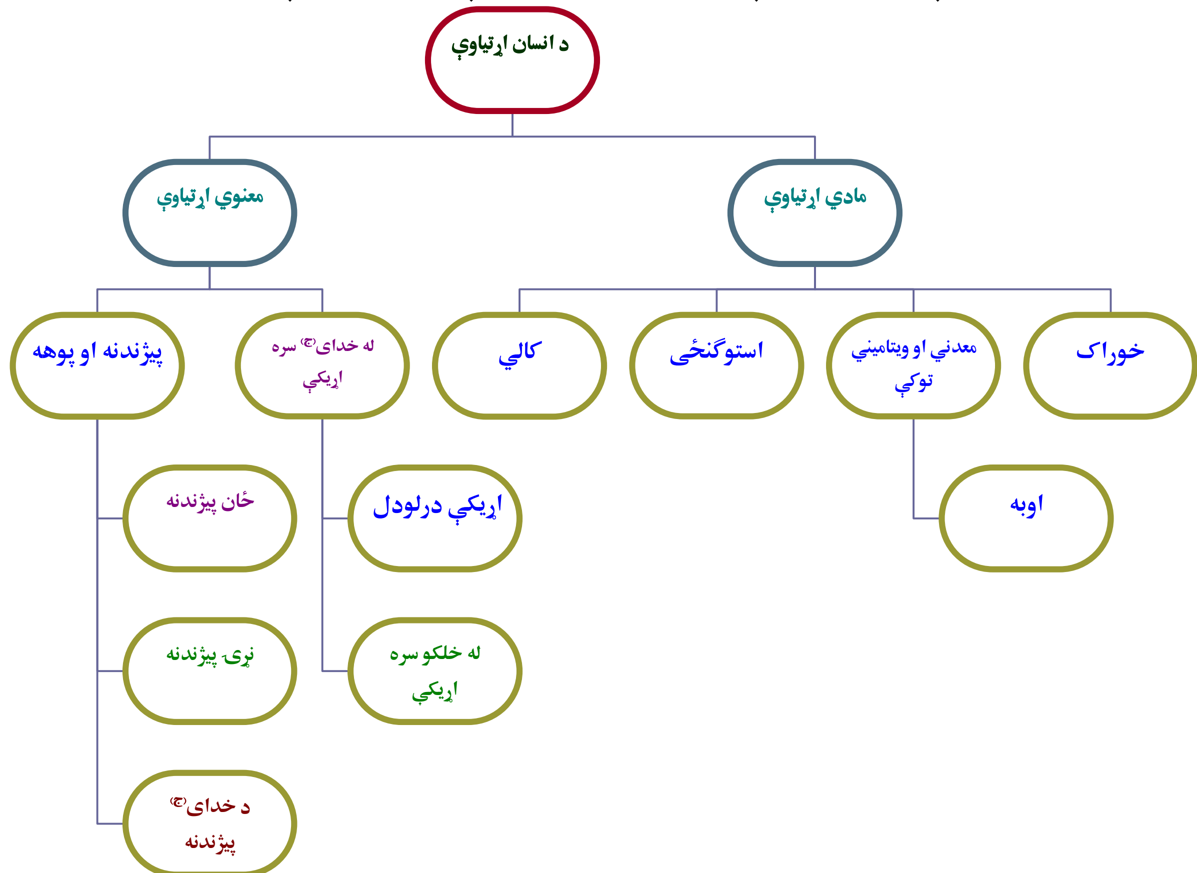
- زده کوونکو ته وخت ورکول کېږي چې متن مطالعه کړي؛
- ښوونکي د هغه مطلب په اړه، چې په متن کې بيان شوي دي، پوښتنې طرح کوي؛
- زده کوونکي په ډله ييزه مباحثه کې، هڅه کوي چې ځوابونه ومومي؛
- ښوونکي ډله څارې او د زده کوونکو ځوابونه ارزوي چې کوم يو يې سم او کوم غلط دى.

۳ د مفاهيمو شبکې:

په دې طريقه کې زد ه کوونکو ته يوشمېر مفاهيم ورکول کېږي چې يو له بل سره تړاو ورکړي. لاندې بېلګې ته ځير شئ:

د اووم ټولګي د مدني تعليماتو مهم مفاهيم زده کوونکو ته ورکول کېږي:

د انسان اړتياوې، مادي اړتياوې، معنوي اړتياوې، خواړه، کور، کالي، پېژندنه او پوهه (آګاهي)، ځان پېژندنه، نورې پېژندنه، د خداى (ج) پېژندنه، اړيکې لرل، له خداى (ج) سره اړيکې ، له خلکو سره اړيکې. وروسته له زده کوونکو څخه غوښتل کېږي چې د هغوى اړيکې په يوه ګراف (چارټ) کې وښيي. د بېلګې په توګه:

٤- د زده کړې فعاليت:

ښوونکى يو فعاليت زده کوونکو ته ورکوي او له هغوى نه غواړي چې هغه بشپړ کړي.

د بیلګې په توګه، له زده کوونکو نه غواړي چې یوه کورنۍ په نظر کې ونیسي او د کورنۍ غړي کوم موقعیت کې چې دي ولیکي. د بېلګې په توګه پلار، مور، لور، زوي وروسته د هر یوه دنده ولیکي او په دې ډول فعالیت بشپړ کړي.

۵- د مستقیم تدریس لید لوری:

هغه وخت د دې طریقې نه ګټه اخیستل کېږي چې ښوونکي غواړي یو مطلب د خبرو له لارې وړاندې کړي . په دې طریقه کې اساسي رول ښوونکي لوبوي. ښوونکي کولی شي له دې طریقې نه د مفاهیمو د ښوونې (تدریس) او تعمیم ته د رسیدولپاره ګټه واخلي. د خبرو کولو له طریقې نه برسیره، ښاغلی ښوونکي باید لاندې ټکو ته هم پام ولري:

- له زده کوونکو سره د موضوع په هکله خبرې او بحث وکړي؛
- د مطلب د پوهولو لپاره باید بېلګې وړاندې شي؛
- زده کوونکو ته باید د مفاهیمو په ډلبندۍ د بېلګې په موندلو، د حل د لارو په موندلو او داسې نورو کې ونډه ورکړي.

۶ د ډله ییز فعالیت لیدلوری

په دې طریقه کې زده کوونکي له څلورو څخه ترشپږو تنو پورې په څو ډلووېشل کېږي د دې طریقې فعاله زده کړه د ښه غوږ نیولو، بحث او خبرو د مهارتونو (وړتیاو)له لارې هڅول کېږي.

په دې کړنلاره کې د هرې ډلې زده کوونکي ګډو موخوته د رسیدلو لپاره د یو بل سره کار کوي. ښوونکي کولی شي د ځینو وسایلو څخه له زده کوونکو سره د مرستې لپاره ګټه واخلي. دا لیدلوری کومو موضوعاتو ته مناسب دې؟ د ډله ییزې کړنلارې نه کولای شو دساده څېړنو په سرته رسولو، د نقشې په رسمولو، دیوې ننداړې په اجرا او مدل په جوړولو کې ګټه واخلو.

۷- د رول لوبولو طر یقه:

دا طریقه د فعالې زده کړې د سهمو طریقو څخه شمېرل کیږې، په دې طریقه کې له زده کوونکو نه غوښتل کېږي هغه رولونه چې په واقعي ژوندانه کې وجود لري، ولوبوي. ښوونکي باید هر زده کوونکي ته د لوبولو خپل رول ور په ګوته کړي. د بیلګې په توګه: له زده کوونکي څخه غوښتل کیږې چې د غریبۍ تمثیل وکړي.

ښوونکی د زده کوونکو په مرسته موضوع ټاکي او د ځانګړو رولونو لپاره کسان غوره کوي. مثلاً لومړی زده کوونکی د غریبو خلکو رول لپاره، دویم زده کوونکی د کار وزارت د رول لپاره او دریم زده کوونکی د سوداګر د رول لوبولو لپاره غوره کوي. وروسته ښوونکی د زده کوونکو ارزونه کوي او ټولګی د تمثیل لپاره تیاروي او زده کوونکي خپل رولونه لوبوي.

۸- د تمرین میتود:

تمرین یو له هغو فنونو څخه دی چې له ډېرپخوا څخه په زده کړه کې کارول کیږي نن چې د روزنې موخې پوهنیزې، ذهنیتی او مهارتي برخو په چوکات کې تنظیمږي، زده کوونکو ته د مناسبوتمرینونو په ورکړه کې د ښوونکو مسؤولیتونه هم زیاتیږي.

تمرین مختلف ډولونه لري، لکه ۱) تکراری (بیاځلی) تمرین ۲) استنباطي تمرین چې د مفاهیمو له تفکر، استدلال او کار اخیستلو سره ملګري دي.

۹- توضیحي لاره:

توضیحي لاره زده کوونکو ته د مستقیمو اطلاعاتو انتقال، د چاپي مطالبو د لوست تشریح کول او ګڼ شمېر نورو وسایلو نه ګټه اخیستنه ده.

په دې لاره کې ښوونکي مفاهیم او درسي موضوعات زده کوونکو ته وړاندې کوي. د توضیحي لارې له ښه والي څخه یو هم دا دی چې کولای شو په منظمه توګه د حقایقو پوره مجموعه، اصول او مفاهیم زده کوونکو ته وړاندې کړو. د دې طریقې نیمګړتیا دا ده چې زده کوونکي چمتو شوي مطلبونه تر لاسه کوي. او د حقایقو په کشف کولو کې فعال نه وي.

دا لاره که له نورو طریقو سره یو ځای استعمال شي، ګټوره به وي. له توضیحي لارې نه د زیاتو علمي مفاهیمو په زده کړه کې کولای شو، ګټه واخلو.

۱۰ د ډله ییزې مباحثې طریقه:

د مباحثې میتود ډېر پخواني میتود دی چې د ښوونې او روزنې د تاریخ په اوږدو کې ور څخه ګټه اخستل شوې ده. د ډله ییز بحث په پیل کې ښوونکي زده کوونکي په ډلو ویشي او هرې ډلې ته د بحث ځانګړې موضوع ټاکي، له زده کوونکو څخه غواړې چې د هغې په هکله بحث وکړي او د بحث په پای کې د ډلې له غړو نه یو تن د بحث پایلې نورو زده کوونکو ته بیانوي.

ډله ییز بحث (خبرې) داسې طریقه ده چې د ډلو غړو ته فرصت ورکوي خپل آندونه، عقیدې او تجربې له نورو سره شریکې کړي. که چېرې ښوونکې له ډله ییز بحث څخه څارنه و نه کړي، ممکنه ده د ډله ییز بحث وخت په بې ګټو خبرو تیر شي.

۱۱- د پروژې طریقه:

د پروژې د څیړنې، د اطلاعاتو د راټولولو او د لارې د حل د موندلو، مطالعې او د عملي کارونو سرته رسولوته اړتیا لري.

دا طریقه هروخت له ښوونځی نه بهر عملي کېږي. په دې طریقه کې ښوونکی موضوعات د زده کوونکو له خوښې سره سم غوره کوي او له هغوی نه غواړې چې د موضوعاتو په هکله اطلاعات را ټول کړي او یا یو فعالیت سرته

ورسوي. د بیلګې په توګه د عکاسی د دوربینونو په مرسته د منظرو، او انځورونو برابرول، د یوې تاریخي مانۍ مطالعه، دیوې کوچنۍ سیمې د جغرافیوي نقشې برابرول او د ټولنیزې ځانګړې موضوع په هکله مطالعه کول دي.

دیو ټاکلي ځای یا سیمې لیدل (سیرعلمي):

د ځای یا سیمې د لیدلو طریقه له ښوونځي نه بهر یو تجربوي فعالیت دی او له ټولګي نه بهر سرته رسیږي. د بېلګې په توګه: په ښارکې ګرځېدل، د یوې کارخانې ،کتابتون او تاریخي آثاروکتنه او یا د یوې ادارې ،کروندې، کان، موزیم، جغرافیوي منظرې او داسې نورو سیموکتنه ده.

دا ضروري نه ده چې زده کوونکي دې یو لېرې ځای ته یوړل شي، بلکې د چاپیریال کتنه، چې د پوهنیزو تجاربو د حاصلولو امکانات برابروي، هم په دې میتودکې راتلای شي.

۱۳- د پوښتنو او ځوابونو طریقه:

د پوښتنو او ځوابونو طریقه هغه متن دی چې کولای شو د ټولو لوستونو په تدریس کې ورڅخه ګټه واخلو؛ په ځانګړې ډول هغه وخت چې ښوونکی وغواړي د زده کوونکو پام دیوه نوي مفهموم په هکله فکر کولو ته را واړوي، د دې طریقې نه ګټه اخلي. دا فن ممکن د یوه لوست د مطالبو د تکرار لپاره، چې پخوا تدریس شوی دی او یا د زده کوونکو د پوهې د ارزونې لپاره وکارول شي.

۱۴- د فکري هڅونې طریقه:

په دې طریقه کې زده کوونکي په ټوله معنا خپلواک دي، ټول هغه مطالب چې د دوی ذهن ته رسیږي بې له ځنډه بیان کړي. له دې کبله زده کوونکي په غیر ارادي ډول او بې له ځنډه له خپلو تیرو لاس ته راوړنو او پوهې نه ګټه اخلي او پراو په پراو داسې کلمې او جملې بیانوي چې یو د بل تر څنګه له موضوع سره اړونده مطالب تر پوښښ لاندې راولي. د دې طریقې په کارولو کولای شو د زده کوونکو پوهه د یوې موضوع په اړوند جوته کړو، د درسي کتاب متن بډای کړو، د زده کوونکو پر نفس باندې اعتماد ته وده ورکړو او هغوی دې ته وهڅوو چې د ملګرتیا په فضا کې یو بل ته د خپلې پوهې د وړاندې کولو اقدام وکړي.

د دې طریقې پړاوونه په لاندې ډول دي:

۱- دښوونکي له خوا د یو عنوان وړاندې کول.۲-د زده کوونکو له لوری د مطالبو،کلمو، جملو بې له ځنډه بیانول.

۳- د تختې پرمخ د زده کوونکو د مطالبو لیکل.۴- د ښوونکي له خوا د مطالبو ډلبندي. ۵- د ښوونکو له خوا نتیجه اخیستل .ښوونکي باید پام وکړي چې په دې طریقې کې پر چا د نیوکې نیولو نه ډډه وکړي او د اندونو بیان باید په کامله توګه خپلواک وي.

د زده کوونکو د پوهې د ارزونې ستراتیژي:

ارزونه د زده کړې موخو ته د رسیدو د کچې د معلوموولو وسیله ده. ارزونه ښوونکي ته د زده کړې د طریقو او فعالیتونو له بریالیتوب څخه یو روښانه انځور ورکوي.د مدني تعلیماتو د مضمون د ارزونې لپاره نورو مضمونونو ته ورته طریقو څخه کار

اخلي، خو د موضوع د تو‌پير په خاطر له ځينو نه په زياته او له ځينو نه په کمه اندازه‌کار اخلي. څرنګه چې ارزونه د روزنې له مهمو کړنلارو څخه ګڼل کيږي، د يوه درس د زده کړې لپاره اړينه ده چې د جمود(تلقين او د معلوماتو د يادونې) څخه بهر شي او په ژوندۍ زده کړه(په بحث، تحليل، تفسير او د مسايلو په حل) واوړي. د ارزونې ځينې مهمې ستراتيژۍ په لاندې ډول دي:

د قلم او کاغذ له طريقې څخه استفاده:

په دې طريقه کې له قلم او کاغذ څخه کار اخيستل کيږي. دا طريقه يوه مهمه ستراتيژي ده چې په ځانګړو کارونو کې د زده کوونکو ځواک اندازه کوي. په دې طريقه کې زده کوونکو ته ورکړ شوي پوښتنې په ليکلې توګه ورته ځوابوي. له دې طريقې څخه معمولاً په څلورنيم مياشتنيو او کلنيو آزموينو کې ګټه اخيستل کېږي چې د زده کوونکو د زده کړې اندازه په ټاکلي دوره کې وارزول شي. د يادونې وړ ده چې دا ډول ازموينه يوازې د پېژندنې او پوهې په برخو پورې تړلې پاتې کيږي.

د کتنې (مشاهدې) طريقه:

په د ې طريقه کې ښوونکى يا کتونکى خپل ټول حواس زده کوونکو ته اړوي او په يوه ټاکلي ځاي کې بې تر څارنې لاندې نيسې. د دې څارنې موخه دا ده چې د زده کوونکو په هکله معلومات تر لاسه کړل شي او د هغوي د وړتياوو، سلوک او اخلاقو د ارزونې لپاره ترې ګټه واخلي. د کتنې په وخت کې له ډول ډول وسايلو څخه هم ګټه اخيستل کېږي، د مثال په توګه ارزونه کله عددي او کله غير عددي وي. له هغې څخه وروسته ښوونکى بايد دا راټول شوي اطلاعات د کميت له مخې تحليل کړي چې د زده کوونکو کمزوري او قوي نقطې پيدا شي. د مشاهدې په ميتود کې بايد له څو ډوله چک ليستونو څخه ګټه واخيستل شي.

چک ليستونه مختلف ډولونه لري. د مثال په توګه د مسايلو په حل کې د زده کوونکو د مهارتونو د اندازه کولو چک ليست، د زده کوونکو د عملي کارونو د اندازه کولو چک ليست، د اړوندو مهارتونو د اندازه کولو چک ليست. ښوونکى کولاى شي په خپله د زده کوونکو د سلوک او عمل د کتنې د چک ليست په برابرولو اقدام وکړي. د زده کوونکو د مهارتونو د اندازه کولو د چک ليست نمونې ته، چې د مسايلو د حل لپاره په کاريږي، پاملرنه وکړئ: **د مسئلو په حل کې د زده کوونکو د وړتياو د کچې معلومولو چک ليست**

ګڼه	معيار	ضعيف(۱)	منځنى(۲)	ښه(۳)	عالي(۴)
۱	له مناسبې طريقې نه کار اخيستل				

۲	د مسئالې ځانګړي کـول او د هغې تحليل				
۳	د پايلو وړاندې کول				
۴	د مطلبونو راغونډول				
۵	تصميم نيول				

په دې طريقه کې بايد زده کوونکي هغه څه چې بې د خپل واقعـي ژوند پـه اوږدو کـې زده کـړي دي توضـيح کـړي يادې فعاليت تر سره کړي چې مهارت يې څرګند شي.

په دې طريقه کې هغه معيارونو ته لکه د زده کوونکي توضيحات، د نقش يا رول لوبول، په ډله ييزو کارونو کې مرسته کول، د ځانګړو کارونو سرته رسول او نورو زياتو کارونو ته پام کيږي.

دمدني تعليماتو په لوستونو کې د زده کوونکو د کړنو لپاره د اندازه کولو چک ليست

د مدني تعليماتو په لوست کې د زده کوونکو د برخې اخيستنې د کچې چک ليست

شمير	معيارونه	ضعيف	منځني	ښه	عالي
۱	له دوستانو سره په سمه او فصيحه ژبه اړيکي ټينګوي				
۲	د ټولو زده کوونکو په لور ګوري				
۳	خوشحاله او پياوړی شخصيت لري.				
۴	پوښتنوته په زړورتيا او ډاډځواب ورکوي.				
۵	مفاهيم او اصطلاحات تعريفوي.				
۶	د محتوا مـهم عناصر ټاکي.				
۷	له درسي موادو نه په سمه توګه ګټه اخلي				
۸	خپل مطالب په ټاکلي وخت کـې سرته رسوي				

۳- د اړيکو د وړتياوو د ارزونې چک لست.

دا طریقه له نورو سره د اړیکو ټینګولو د وړتیاوو، د زده کړې د اندازه کولو لپاره استعمالیږي. د مدني تعلیماتو د مضمون نصاب د اړیکو د وړتیاوو په پر مختیا ولاړدی. په دې ستراتیژۍ کې معلومات د زده کوونکو د اړیکو په اړوند فعالیتونو، د تفکر او د مسایلو د حلولو له لارې راغونډیږي.

لاندې مثال ته پاملرنه وکړئ.

د اړیکو د وړتیاوو دکچې چک لیست نمونه

ګڼه	د اړیکو وړتیاوې	ضعیف	منځنی	ښه	ډیرښه
۱	نوروته نوښتګر فکرونه طرح کوي				
۲	هغه وخت چې مطلب ورته څرګند شي، د نورو خلکو رایه مني او له خپل نظر څخه تېریږي.				
۳	د نورو نظریوته درناوی کوي.				
۴	په هغو کارونو کې چې ورته ورسپارل شوي دي، د مسؤولیت احساس کوي				
۵	له نورو سره مرسته کوي.				

د مدني تعلیماتو د درسي کړنلارې د عملي کولو وسایل

د زده کړې د اړتیاوړ مرستندوي وسایل. توره تخته، تباشیر، مارکر، د ښوونکي لارښود کتاب، ورځپاڼی مجلې، ښوونیز چارتونه، فلش کارت، اړوند کتابونه، کمپیوټر او انټرنټ د امکان په صورت کې سلاید.

د مدني تعلیماتو له ښوونکي څخه غوښتنې:

الف: عمومي صلاحیتونه:

د مدني تعلیماتو په علم کې د لیسانس یا لږ تر لږه د مافوق بکلوریا زده کړې یا په خپله اړونده څانګه کې له ورستیو اطلاعاتو سره آشنایي، د زده کوونکو له عمر او ذهنیتي ځانګړتیاو سره آشنایي، د زده کړې د میتودونو او د زده کوونکو د پوهې د ارزونو له طریقو سره آشنایي، د ښوونکي له دندې سره مینه او علاقه او ښه اخلاق.

ب: ځانګړي صلاحیتونه:

د مدني تعلیماتو لوستونو د مفرداتو او نورو مختلفو درسونو د تدریس له میتودونو سره آشنایي

د مختلفو درسونو لپاره د ښوونې د پلان جوړونې قدرت ولري.

د درسي ټولګیو د اداري قدرت ولري.

د زده کړې له مرستندویه وسایلو څخه د ګټې اخیستنې قدرت ولري.

۳. د ښوونځي له چاپیریال څخه غوښتنه د زده کړې لپاره د شرایطو (د کتابونو، د ښوونکي د درسي لارښود او د زده کړې وسایل) برابرول.

- د زده کوونکو له والدینو سره د منظمو اړیکو ټینګول

- د تعلیمي کال د کړنلارې په عملي کولو کې د پوهنې وزارت پرېکړو ته پاملرنه په ټولګي کې د ښوونکو پر کړنو څارنه او د ښوونکو لارښوونه.

- په ښوونځیو کې د کتابتونونو جوړول.

- د زده کوونکو د میندو او پلرونو په مرسته د ښوونکو د اړتیا وړکتابونو برابرول.

۴- د زده کوونکو د کورنیو د کوچنیانو د زده کړې د حالت په هکله له ښوونکو سره د اړیکو ټینګول د خپلو کوچنیانو د درس له پرمختګ څخه خبریدل.

دو یم څپرکی

د مدني تعلیماتود لوست د تدریس لارښود:

تاسي درانه ښوونکي د دې لارښود په لومړي څپرکي کې د سریزې او درسي پلانونو د کلیاتو، د تدریس په میتودونو او د ارزونې له طریقو سره آشنا شوئ.

په دې څپرکي کې به د درسي کلني پلان او د هر درس له درسي لاروچارو سره آشنا شئ

کلنی درسي پلان:

کلنی درسي پلان راښیي چې د یو درسي کتاب محتوا د کال په اوږ دو کې څرنګه وویشل شي.

روښانه ده چې، د کلني پلان جوړول د ښاغلو ښوونکو دنده ده، خو د کار د آسانۍ او د هېواد د درنو ښوونکو د درسي کړنلارې د یو شان کیدو لپاره د ښوونې پلان د ښوونکي د لارښود په کتاب کې ځای کړ شوي دي.

په دې پلان کې ټول فعالیتونه او هر یو فعالیت ته ځانګړی شوی وخت ښودل شوی دی، او د ښاغلو ښوونکو کاربې ډېر آسانه کړی دی.

د پوهنې وزارت له درنو ښوونکو څخه غوښتنه کوي چې لـه دې لارښـود څخـه پـه سـمې ګټې اخيسـتنې د زده کوونکو د پوهې د کچې له لوړولو لپاره مرسته وکړي.

سرليکونه	د مطالبو بيان
۱- د لوست موضوع	**د انسان بنسټيزې اړتياوې.(۱- مادي اړتياوې)**
۲- لويې موخې	د مادي اړتيا وو سره آشناکيدل او د هغو د رفع کولو په خاطر، د سرچينو پيژندل.
۳- کوچنۍ موخې	له زده کوونکو څخه هيله کېږي چې د لوست په پای کې په لاندې موخو باندې برلاسي شي. • د انسان داړتيا وو مختلف ډولونه وپېژني. •هغه طبيعي سر چېنې وپېژني چې مادي اړتيا وې پوره کوي. • له طبيعي سرچينو څخه آغېزمنه ګټه اخيستنه تر لاسه کړي. •د طبيعي چاپېريال له ساتلو سره، مينه پيدا کړي. •په ښه توګه سره د اړتيا وو د لرې کولو په خاطر، آغېز منه لاره پيدا کړي.
۴- دښوونې لار	د متن لوستل، د لوست تشريح، پوښتنې او ځوابونه.د متن تحليل، مستقيم تدريس.
۵- د زده کړې د اړتيا وړ وسايل	درسي کتاب، د ښوونکي د لارښود کتاب، تخته، تباشير او د لوست اړوند انځورونه.
۶-د ارزونې لار	پوښتنې او ځوابونه، پرتله کول.
۷- درسي ساعتونه	دغه لوست په دوو برخو وېشل کېږي او هره برخه يې په يوه درسي ساعت کې تدريس کېږي.
لومړۍ برخه (په يوه درسي ساعت کې دې تدريس شي)	**د درس پيل (۵ دقيقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره دعاطفي اړيکو نيول او حاضري اخيستل. **لومړی فعاليت (۱۰ دقيقې)** دغه فعاليت د متن د تحليل له دود څخه په کار اخيستنې سره تر سره کړئ.

د لومړي فعالیت ځواب:

۱- د سیندونو او چینو له اوبو څخه د کښتونو په اوبه کولو او څښلو کې کار اخلو.

۲- له تیږو او لرګیو څخه د کورونو په جوړولو کې کار اخلو.

۳- له کانونو څخه د ډول ډول کاني توکو په را ایستلو سره د خپلو اړتیاوو وړ وسایل او لوښي تیاروو.

۴- له بوټو او ځارویو څخه خواړه او پوښاک تیاروو.

لومړی متن (۱۰ **دقیقې**)

د لوست متن تشریح کړئ او بیا له زده کوونکو څخه پوښتنې وکړئ.

دویم فعالیت (۱۰ **دقیقې**)

دغه فعالیت د (مستقیم تدریس) د دود له مخې ترسره کړئ.

د دویم فعالیت ځوابونه:

۱-کانونه تمامیدونکي دي او ځنګلونه هم که ښه ونه ساتل شي، له منځه ځي.

۲- موږ نشوکولای چې د خپلې اړتیا وړ شیزونه جوړ کړو.

۳- خلک باید له طبیعي زېرمو څخه په ښه توګه ګټه واخلي او دهغو په لګښت کې سپما وکړي.

۴- موږ باید د بوټو او ځنګلونو په ساتلو کې کوښښ وکړو او هغه غوڅ نه کړو؛ وحشي ځاروي ونه زور وو اود هغو له ښکار کولو څخه ډ ډه وکړو.

دویم متن (۱۰ **دقیقې**)

متن زده کوونکو ته توضیح کړئ او له هغوی څخه یو څو پوښتنې وکړئ.

کورنۍ دنده:

۱- د لوست لنډیز په شپږو کرښو کې ولیکئ؛

۲- د درس د پای پوښتنو ځوابونه په متن کې پیدا کړئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۳- د لوست وروستی فعالیت په ځیر سره تر سره کړئ.

دویمه برخه (**په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي**)	**د لوست پیل** (**۵ دقیقې**) سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړیکو ټینګول او حاضري اخیستل. **د لوست تکرار** (**۲۰ دقیقې**) • څو زده کوونکي دې د لوست هغه لنډیز چې په کور کې یې برابر کړی دی، د ټولګیوالو په مخکې ولولي. • د دوی لنډیزونه له هغه لنډیز سره چې د لوست په کتاب کې (د لوست تکرار) تر سرلیک لاندې راغلي دي، پرتله کړئ. تېروتنې یې اصلاح کړئ او ښه کارونه یې وستایئ. • له هغه توضیحاتو څخه په ګټه اخیستنې سره چې د ښوونکي د لارښود په کتاب کې (د ښوونکو لپاره اضافي معلومات) تر سرلیک لاندې راغلي دي، زده کوونکو ته وروښيئ چې په راتلونکي کې د لوست لنډیز څه ډول ولیکي. **د پوښتنو ځوابونه** (**۱۰ دقیقې**) I د انسان ډېرې مهمې مادي اړتیاوې دا دي: اوبه، هوا، خواړه، پوښاک او استوګنځی. II طبیعت زموږ مادي اړتیا وې تامینوي. د بېلګې په توګه ۱) له بوټو، ونو او د څارویو له محصولاتو څخه ځانته خواړه تیاروو؛ ۲) د څارویو د پوستکو او وړیو، بوټو او پلاستیکي توکو څخه پوښاک جوړوو؛ ۳- له تیږو، لرګیو، خاورو، سیمټو او اوسپنې څخه ځانو ته کورونه جوړوو؛ ۴) له اوسپنې او نورو فلزاتو څخه چې د کانونو څخه لاسته راځي، د خپلې اړتیا وړ سامانونه او لوښي جوړوو. III د طبیعت په وړاندې زموږ دنده داده چې: ۱) طبیعت وساتو، ۲- له هغه څخه ښه او معقوله ګټه واخلو. څو کسه زده کوونکي دې هغه ځوابونه چې پخپلو کتابچو کې یې لیکلي دي، د خپلو ټولګیوالو په مخکې ولولي. ښاغلی ښوونکی دې د هغوی غوره ټکي پرتخته باندې یاد داشت کړي او دهغوی تېروتنې دې اصلاح کړي.

د ښوونکو لپاره زياتي معلومات

د دې درس اصلي موضوع اړتياده. ځينو کسانو اړتيا دا ډول تعريف کړې ده:

((د کموالي احساس او له هغه سره جوخت دهغه د لرې کولو هڅه او هاند)) مازلو(Masliui)

د انسان اړتيا وې په لاندې پنځو ډلو وېشي:

۱- جسمي اړتياوې لکه: (خواړه، اوبه، هوا خوب او....)

۲- هوساينې او ډاډ ګېرنې ته اړتيا.

۳- مينې او خپلوۍ ته اړتيا.

۴- درناوي، خيال ساتنې او عزت ته اړتيا.

۵- ځان پيژندنې ته اړتيا.

ځينو پوهانو اړتيا وې په دوو ډلو وېشلي دي: مادي اړتياوې او معنوي اړتياوې. کور، کالي، ډوډۍ، روغتيا او داسې نور مادي اړتياوې دي؛ ځان پېژندنه (خدای (ج) پېژندنه او له هغه سره اړيکه لرل، د خلکو سره اړيکه لرل، درناوي ته اړتيا، مينې ته اړتيا او ..... معنوي اړتياوې دي.

له طبيعي سر چېنو څخه د مادي اړتياوو د لرې کولو په خاطر ګټه اخيستنه په بشري ټولنوکې د انسانانو د اړتياو ډېرښت او زياتوالي د طبيعي منابعو د څرنګوالی او اندازې (کميت) په پرتله ډېر دي او هغه مساله چې د طبيعي سر چېنو په اړوند کارپوهانو د تشويش لامل ګرځي، د طبيعي سر چېنو څخه لکه: خاوره، ځنګلونه، کانونه، د سون موادو او داسې نورو نه بې اندازې زياته ګټه اخيستنه ده. له طبيعي سر چېنو نه د اړتيا په اندازه دروا او پر ځای ګټې اخيستنې پر سر د انسانانو تر منځ کومه شخړه نشته. کومه شخړه چې روانه ده هغه له طبيعي سر چېنو نه د بې اندازې ګټه اخيستنې پر سر ده. کله چې انسانان له طبيعي سرچينو نه ګټه اخلي، پر هغو باندې مثبتې او منفي اغيزې اچوي.پر طبيعي چاپيريال باندې د انسانانو مثبته اغېزه هغه مهال څرګنديزي چې هغوی پر طبيعت باندې په مسؤوليت سره عمل وکړي. که چېرته له طبيعي سر چېنو نه د استفادې په ترڅ کې د دې سرچېنو د ساتنې اصولوته پاملرنه ونه شي، د ژوند چاپېريال ورو ورو خرابيږي. که چېرې موږ د نړۍ پيدايښت ته پام وکړو، وينو چې لوی خدای(ج) په خپل حکمت سره هغه له داسې سرچېنو نه ډکه پيداکړې ده.چې انسانان د خپلو خوړو، انرژۍ، استوګنځي او داسې نورو اړتيا وو په پوره کولو کې له هغې څخه کار اخلي.

د طبیعي سر چینو ډولونه:

په عمومي توګه طبیعي سر چینې په درې ډوله دي:

۱- نه نوې کېدونکي سر چینې: دا ډول سر چینې، د تدریجي او دوامداره ګټه اخیستنې په نتیجه کې کمېږي او په پای کې تماميږي؛ لکه: د ډبرو سکاره، مالګه، تیل، ګاز اوداسې نورې معدني سرچینې.

۲- بیارغیدونکي او نوي کېدونکي سرچینې: دا هغه سر چینې دي چې د معقولې او منطقي ګټې اخیستنی په صورت کې نه ختمیږي ، ځکه چې د بیا شنه کیدو، نوي کیدو او ډېریدو جوګه دي.

۳- نه ختمیدونکې سرچینې : چې اندازه یې په طبیعت کې خورا ډېره ده. لکه: هوا، اوبه او د لمر انرژي:

موږ باید د هغوی د کیفیت د ساتنې او معقولې ګټې اخیستنې لپاره هڅه وکړو چې په راتلونکي کې د دې سرچینو له کموالي سره مخ نه شو او دا امانت په سمه توګه راتلونکي نسل ته وسپارو.څرنګه کولای شو چې د لوست لنډیز ولیکو؟ د لوست لنډیز د شاګردانو په ذهن کې دمطلبونو د ښه ځای نیولو لامل ګرځي.له دې کبله د ټولو لوستونو په پای کې (د لوست تکرار) د سرلیک لاندې یو فعالیت زده کوونکو ته ورکړل شوی دی چې هغوي لوست په ځیر سره ولولي او لنډیز یې په خوکرښو کې ولیکي .

د کتاب په لومړنیو لوستونو کې د لوست لنډیز لیکل شوی دی څو زده کوونکي زده کړي چې د لوست لنډیز څه ډول لیکل کېږي.د لنډیز سره کولای شو چې د یوه اوږ ده متن زیات معلومات په لنډه توګه ولیکو چې د ویونکي یا لیکونکي آند په لږ وخت کې بیان کړي.

مګر پوښتنه دلته ده چې څنګه کولای شو یو متن لنډکړو. په بل عبارت کوم مطلبونه باید په لنډیز کې راوړل شي اوکوم یې رانه وړل شي. د دې په ځواب کې باید وویل شي چې په لنډیز کې د اصلي متن ټولې اجزاوې نه دي شاملې بلکې د لنډیز اصلي جوهر ، د هغه لنډوالی دی.لنډیز په کلیدی مفاهیمو باندې ولاړوي، د متن د لنډیز په خاطر اوږده ، کم ارزښته او تکراري مطلبونه ایستل کېږي. لنډیز یواځې د (کلیدي مفاهیمو را ایستنه) نه ده ځکه چې په لنډیز کې کوښښ کېږي چې داصلي نظریو او مفکورو د فهرست کولو په ځای، مفاهیم بیا سره ترکیب شي او یو نوی متن لاس ته راشي.

(**د لوست د لنډیز) لیاره سپارښتنې**:

۱- هغه لوست چې غواړئ لنډیز یې ولیکئ، کوښښ وکړئ چې پرته له لیکلو او یاد داشت کولو پرې وپوهېږئ په دې صورت کې کړای شئ چې د پام وړ (برجسته) جملو او د لغتونو کونجی ته پاملرنه وکړئ.

۲- دهغو کلمو او عبارتونو لاندې چې مهم په نظر درځي، خط وباسئ په دې کار سره هغه اطلاعات چې لږ ه گټه لري، له منځه وځي.

۳- لنډیز په خپلو کلمو سره ولیکئ خو پام کوئ چې خپلې شخصي عقیدې په هغه کې شاملې نه کړئ. په دې مانا چې لنډیز باید له اصلي متن څخه وي. هره کلمه او یا عبارت چې په لنډیزکې ورڅخه کار اخلئ، باید په متن باندې تکیه ولري.

۴- د لنډیز له پای ته رسیدونه وروسته، د خپل ډاډ په خاطر، هغه له اصلی متن سره پرتله کړئ. دپوښتنو هغه برخه چې له زده کوونکو سره د اطلاعاتو د لنډیز په باره کې مرسته کوي، دادي:

- څرنگه کولای شو چې د یوه درس لنډیز ولیکو؟
- کوم اوږده مطلبونه او یا توضیحات مهم دي؟
- له تفصیلي مطالبو څخه کوم یو یې کم اهمیت لري؟

سرليکونه	د مطالبو بيان
۱- د لوست موضوع	**د انسان بنسټيزې اړتياوې (۲- معنوي اړتياوې)**
۲- لويې موخې	د انسان دمعنوي اړتياو وپېژندنه.
۳- کوچنۍ موخې	له زده کوونکو څخه هيله کېږي چې د دې درس په لوستلو سره لاندې موخو ته ورسيږي. • د خدای(ج) ، دخپل ځان او د موجواتو د نړۍ پېژندنې ته د انسان اړتيا . • له خدای (ج) سره د انسان اړيکو ته اړتيا. • له نورو انسانانو سره د انسان د اړيکو درلودلو ته اړتيا. • د خدای(ج) له پېژندنې او عبادت کولو سره مينه پيدا کول. • له نورو انسانانو سره د اړيکو نيولو دليوالتيا پيدا کول.
۴- دښوونې لار	د متن لوستل، د لوست تشريح، پوښتنې او ځوابونه، د متن تحليل.
۵- د زده کړې د اړتيا وړ وسايل	درسي کتاب، د ښوونکي د لارښود کتاب، تخته، تباشير او د لوست اړوند انځورونه.
۶- د ارزونې لار	ګړنيز (شفاهي) پرتله کول.
۷- درسي ساعتونه	دغه لوست په دوو برخو وېشل کېږي او هره برخه يې په يوه درسي ساعت کې تدريس کېږي.
لومړۍ برخه (په يوه درسي ساعت کې دې تدريس شي)	**د لوست پيل (۵ دقيقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره دعاطفي اړيکو نيول او حاضري اخيستل. **لومړی فعاليت (۸ دقيقې)** دغه فعاليت د متن د تحليل د دود له مخې له زده کوونکو سره عملي کړئ.

د لومړي فعالیت ځواب: ځرنګه چې پوښتنه د زده کوونکو په غوښتنو او موخو پورې اړه پیدا کوي، نو ځکه یې ځوابونه هم باید چې هغوی ووایي. ښاغلی ښوونکی دې د دوی پوښتنو ته لوری ورکړي او اصلاح دې کړي. **متن (۱۰ دقیقې)** لومړی د درس متن تشریح کړئ او بیا له زده کوونکو څخه پوښتنې وکړئ. **دویم فعالیت (۸ دقیقې)** دغه فعالیت د فکري هڅونې د دود له مخې ترسره کړئ. **د دویم فعالیت ځوابونه**: دغه فعالیت هم په زده کوونکو پورې اړه پیدا کوي، نو ځکه د دوی ځوابونه باید واورو. ښاغلي ښوونکي دې د لومړي فعالیت په څېر د زده کوونکو ځوابونه واوري او لارښوونه دې ورته وکړي. **دویم متن (۱۰ دقیقې)** لومړی متن زده کوونکو ته تشریح کړئ او بیا له هغوی څخه پوښتنې وکړئ. په پای کې دې له زده کوونکو څخه یو کس متن په لوړ آواز ولولي. **کورنۍ دنده**: زده کوونکو ته دنده ورکړئ چې: ۱- د لوست لنډیز په خو کرښوکې ولیکي. ۲- د درس د وروستۍ برخې د پوښتنو ځوابونه په متن کې پیدا کړي او په خپلو کتابچو کې یې ولیکي. ۳- د درس وروستی فعالیت دې په ډېرې ځیرنې سره تر سره کړي.	
د لوست پیل (۵ دقیقې) سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړیکو نیول او حاضري اخیستل. **د لوست تکرار (۲۰ دقیقې)** څو کسه زده کوونکي دې د لوست هغه لنډیزونه چې په کورونو کې یې لیکلي دي، د ټولګیوالو په وړاندې ولولي. • ښاغلی ښوونکی دې د زده کوونکو لنډیزونه له هغه لنډیز سره چې په درسي کتاب کې د (لوست تکرار) تر سر لیک لاندې راغلی دی، پرتله کړي. د دوی تېروتنې دې ور په ګوته کړي او سم کارونه دې وستایي. • که چېرې زده کوونکي لاهم د لنډیز په هکله ستونزې لري، لارښوونه دې ورته وکړئ.	**دویمه برخه (په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي)**

د پوښتنو ځوابونه (۱۰ دقیقې)

۱- معنوي اړتیاوې دا دي: د خدای(ج) پېژند ګلوي ته اړتیا، ځان پېژندنه، له نورو سره اړیکې درلودل، له نورو سره مرسته کول، ملګري لرل، مینه او یارانه، درناوی، د نفس عزت، مقام، امنیت او....

۲- څرنګه چې انسان یو ټولنیز موجود دی او نشي کولای چې په یوازې توګه خپلې ټولې اړتیاوې پوره کړي، له دې کبله له نورو سره د اړیکو ټینګولو ته اړتیا لري چې خپلې اړتیاوې پوره کړای شي.

۳- انسانان په یوازې توګه د خپلو اړتیاوو د پوره کولو وس نه لري له دې کبله د نورو سره د اړیکو درلودلو ته اړتیا لري چې اړتیاوې یې پوره شي. انسان له دې سره سره چې ډېره ځواکمني او قدرت لري، خو بیاهم دخپلو اړتیا وو د پوره کولو لپاره دنورو مرستوته اړ دی.

۴-دا ځکه چې موږ د یو ازیتوب، اندیښنې او ناهیلۍ له احساس کولو څخه لرې ساتي او رواني هوساینه را په برخه کوي.

وروستی فعالیت (۱۰ دقیقې)

څو کسه زده کوونکي دې هغه ځوابونه چې په خپلو کتابچو کې یې لیکلي دي، د ټولګي په وړاندې ولولي. ښاغلی ښوونکی دې د دوی سم او صحیح ټکي پر تخته باندې ولیکي او غلطۍ دې ور اصلاح کړي.

سم ځوابونه په لاندې ډول دي:

۱- اې خلکو ! تاسې خدای (ج) ته اړتیا لرئ او خدای(ج) بې نیازه غوره او ستایلی دی.

۲- له دې مبارک آیت څخه داسې څرګندیږي چې انسان په مطلق ډول (څه له مادي پلوه او څه له معنوي پلوه) خدای(ج) ته اړتیا لري.

د څپرکي لنډیز

د څپرکي لنډیز زده کوونکو ته ولولئ او له هغو ی څخه هم پوښتنې وکړئ.

دښوونکو لپاره اضافي معلومات

ځان پېژندنه:

انسان د خپل پیداښت له لومړیو وختونو څخه د نړۍ دپېښو او حادثو سره د بدن د غړو په واسطه اړیکې ټینګوي او دهغوی په هکله پېژند ګلوي ترلاسه کوي. انسان دې ته اړدی چې خپل ځان وپېژني. له شرایطو او خپل ماحول او چاپیریال سره بلدشي. د ځان پېژندنې په رڼا کې موږ د خپل وس او قدرت په اندازه باندې پوهېږو.

د خدای (ج) پېژندل:

موږ د خدای (ج) پېژندنې ته اړتیا لرو ځکه چې موږ د خپل ځان او ګرد چاپیره نړۍ دپېژندنې په خاطر، د خپل څښتن تعالی پېژندنې ته اړیو. بېله خدای (ج) د پېژندنې څخه به زموږ دنورو شیانو پېژندنه نیمګړې وي.

د خدای (ج) سره اړیکه:

کله مو چې خدای(ج) وپېژانده نو د ې ته اړتیا لرو چې له هغه سره اړیکه ونیسو، له خدای(ج) سره اړیکې کېدای شي چې دوه ډوله وي: کله چې د خدای (ج) کلام لولو یعني دا چې د قرآن کریم تلاوت کوو، په دې صورت کې موږ د خدای جل جلاله په پیغام پوهیږو. همدارنګه کله چې لمونځ کوو او د هغه عبادت کوو لکه موږ چې له هغه سره خبرې کوو. هغه انسان چې له خدای (ج) سره اړیکه نه لري، د یوازیتوب او کمزورۍ احساس کوي.

ټولنیز اړیکې:

انسان یو ټولنیز موجود دی چې له نورو انسانانو سره د اړیکو درلودلو پرته،نشي کولای چې د انسان په توګه ژوند وکړي. لکه څرنګه چې دکتاب په متن کې هم راغلي دي، انسان د پیداینبت له ورځې څخه دنورو مرستې ته لکه: (مور او پلار) اړتیا لري. که څه هم انسان کله چې لوییږي اړتیاوې یې یو څه کمیږي، خو د دې ترڅنګ ځینې نورې نوې اړتیاوې ورته را دمخه کیږي چې د نورو کسانو، ډلو او ټولنیز و سازمانونو له مرستې پرته دغه اړتیاوې نه پوره کیږي، له دې کبله له نورو انسانانو سره د انسان اړیکه د انسان له بنسټیزو اړتیاوو څخه شمېرل کېږي.

دریم لوست　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　**وخت: دوه درسي ساعتونه**

سرلیکونه	د مطالبو بیان
۱- د لوست موضوع	**کورنۍ**
۲- لویې موخې	د کورنۍ له اهمیت سره آشنا کیدل.
۳- کوچنۍ موخې	له زده کوونکو څخه هیله کېږي چې د دې درس په لوستلو سره لاندې موخو ته ورسیږي. • د کورنۍ اهمیت ته پاملرنه وکړي. • د انسان د اړتیا وو د تامینولو په باره کې د کورنۍ له رول سره آشنا شي. • دکورنۍ په هکله مثبت نظر پیدا کړي. • دکورنۍ په چاروکې له برخه اخیستو سره مینه پیدا کړي.
۴- دښوونې لار	د متن لوستل، د لوست تشریح، پوښتنې او ځوابونه د مسئلې حل او پلټنه.
۵- د زده کړې د اړتیا وړ وسایل	درسي کتاب، د ښوونکي د لارښود کتاب، تخته، تباشیر او د لوست اړوند انځورونه.
۶- د ارزونې لار	ګړنیزه (شفاهي) عملي کار، لیکنه.
۷- درسي ساعتونه	دغه لوست په دوو برخو وېشل کېږي او هره برخه یې په یوه درسي ساعت کې تدریس کېږي.
لومړی برخه (په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي)	**د لوست پیل (۵ دقیقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره دعاطفي اړیکو نیول او حاضري اخیستل. **لومړی فعالیت (۵ دقیقې)** فعالیت دې د مسئلې د حل او پلټنې د دود له مخې له زده کوونکو سره عملي کړئ.

د لومړي فعالیت ځوابونه:

۱-که چېرې دکورنۍ زړه سواند غړي نه وای، زموږ ژوند به له سختو ستونزو ډک و او موږ نشوه کولای چې خپل ژوندته ادامه ورکړو.

۲- په زیاترو کورنیو کې د کورنۍ اصلي غړي عبارت وي له: پلار، مور، وروڼو، خویندو او کله کله نیکه ګان، نیاګانې، ترونه، تریندي او داسې نور. په دې ځای کې باید دزده کوونکو ځوابونو ته پاملرنه وکړو څکه چې پوښتنې هغوی ته متوجه دي.

متن (**۱۰- دقیقې**)

د درس متن تشریح کړئ او بیا له زده کوونکو نه پوښتنې وکړئ.

دویم فعالیت (**۱۰ دقیقې**)

فعالیت د مسئلې د حل او پلټنې د دود له مخې له زده کوونکو سره ترسره کړئ.

د دویم فعالیت ځوابونه:

۱-کورنۍ یوازې په کوچنیوالي کې د خپلو غړو څارنه، نه کوي، بلکې ټول عمر د هغوی څارنه او پالنه کوي. د بېلګې په توګه: کله چې مور او یا پلار ناروغه کیږي، د کورنۍ نورغړي د هغوی پالنه کوي. له خپلو ناروغو غړو سره مالي مرسته او خوا خوږي کوي او همدارنګه له خپلو سپین ږیرو او سپین سرو سره مالي مرسته او خوا خوږي کوي او تر ټولو مهمه یې دا چې د کورنۍ ټول غړي د یو او بل له مهربانۍ او خوشامندۍ څخه برخمن کیږي.

دویم متن (**۱۰ دقیقې**)

متن زده کوونکو ته تشریح کړئ او پوښتنې ترې وکړئ. په پای کې دې د زده کوونکو څخه یو کس د درس متن په لوړآواز سره ولولي.

کورنۍ دنده:

زده کوونکو ته دنده ورکړئ چې:

۱- د درس لنډیز په خو کرښوکې ولیکي.

۲- دلوست د وروستۍ برخې د پوښتنو ځوابونه په متن کې پیدا کړي او پخپلو کتابچوکې یې ولیکي.

۳- د لوست وروستی فعالیت تر راتلونکي اوونۍ پورې په څیر سره سرته ورسوي.

دویمه برخه (په یـــوه درســـي ساعت کې دې تدریس شي)	**د لوست پیل (۵ دقیقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړیکو نیول او حاضري اخیستل. **د لوست تکرار (۲۰ دقیقې)** • انسان دې ته اړدی چې له نورو سره اړیکي ټینګ کړي. • انسان د ټول عمر په اوږدوکې، کورنۍ ته اړتیا لري. • انسان کله چې پیداشي، نه غرېږدی شي او نه پر لاره تلای شي؛ هغه ټول په کورنۍ کې زده کوي. • کورنۍ له مینې او مالی پلوه د خپلو غړو پلوي کوي. • هغه هلکان چې د مختلفو دلیلونو له کبله خپل مور او پلار له لاسه ورکوي، د نورو کورنیو له خوا یې پالنه کېږي. **د پوښتنو ځوابونه (۱۰ دقیقې)** ۱- انسان له مالی، ټولنیز او عاطفي پلوه، کورنۍ ته اړتیا لري. ۲-کورنۍ زموږ لپاره کور، کالي او ډوډۍ برابروي، له خطرونو څخه مو ساتي او زموږ مینې او محبت ته اړتیاوې مو را پوره کوي. ۳-کورنۍ په هغو باندې ډېره پېرزوینه کوي او کله چې له ستونزو سره مخامخ شي، ملاتړورڅخه کوي. ۴-کورنۍ خپلو ماشومانو ته پر لاره تلل، د ژوندانه څرنګوالی او له نورو سره د اړیکو نیولو ادبونه ورزده کوي. **وروستی فعالیت (۱۰ دقیقې)** څو کسه زده کوونکي دې هغه ځوابونه چې په خپلوکتابچو کې یې لیکلي دي، د ټولګی په وړاندې ولولي، ښاغلی ښوونکی دې دهغو غوره ټکي د تختې له پاسه ولیکي او تېروتنې دې ور اصلاح کړي. د اولادونو ځینې غوره دندې دا دي: ۱- د خپل مور او پلار او د کورنۍ دمشرانو درناوی دې وکړي. ۲- هغه چارې چې دوی ته سپارل کېږي، په غور سره دې سرته ورسوي. ۳- خپل درسونه دې په ټینګه سره ولولي. ۴- دکور په چاروکې دې له خپل مور او پلار سره مرسته وکړي. ۵- له هغه لوبو څخه دې پرهیز وکړي چې دنورو د ازار لامل ګرځي

. د ښوونکي لپاره زياتي معلومات

کورنۍ او دهغې اهميت:

کورنۍ د ټولنې دجوړيدو تر ټولو کوچنۍ واحد دی. کورنۍ لږ تر لږه له يوې ښځې او سړه څخه جوړيږي، خو امکان لري چې نيکه ګان، نياګانې، ورونه او خويندې هم په کورنۍ کې وي. کورنۍ يو ټولنيز جوړښت دی چې د بشريت د تاريخ په اوږدو کې يې په ټولو ټولنو کې شتون درلود. له کورنۍ پرته دټولنې دوام او پاينښت ناممکن دی. زموږ ټولې بنسټيزې اړتياوې لکه: د مثل توليد، د اولادونو روزنه، لومړنۍ زده کړې، مالي او د محبت پېرزوينه، د پيدا ښت څخه تر زړښت پورې په دغه ټولنيز جوړښت کې تر سره کيږي.

د کورنۍ د جوړيدو موخې:

د کورنۍ دجوړيدو ځينې مهمې موخې دا دي:

۱- د سالمې ټولنې جوړيدل:

د کورنۍ دجوړيدو يوه موخه داده چې د انسانانو جنسي غوښتنې په منځني حد او د قانون په چوکاټ کې وساتي. انسانان له پخوا څخه په دې پوهيدلي وو چې په جنسي مسلو کې بايد ګډو ډې نه وي بلکې د واده او کورنۍ دجوړيدو له لارې هغه تر خپلې ولکې لاندې راولي.

۲- دبنسټيزو اړتياوو تامينول: ماشوم د خپلې مور او پلار او نورولو يانو پالنې ته ډيرګه اړتيا لري. په کورنۍ کې د انسان بنسټيزې اړتياوې لکه: خواړه، کالي، استوګنځی، روغتيا، ورځنۍپالنه، روزنه او داسې نور، تامينيږي.

۳- د نسلونو پاينښت: د کورنۍ دجوړيدو يوه بله موخه د نسلونو پاينښت دی. انسانان خپل اولادونه دخپل ژوندانه پاينښت بولي او له دغې لارې څخه د خپل ځان د (تل پاتې کيدو) پوښتنې ته ځواب ورإندې کوي. کورنۍ دمشروع نسل د توليد لپاره شرايط برابروي او اولادونه تر خپلې څارنې او روزنې لاندې نيسي.

۴- د اولادونو اجتماعي کيدل: د کورنۍ د جوړيدو له موخو څخه بله يې د اولادونو روزنه او د ټولنې دفعالو غړو په توګه د هغوی روزل دي. انسان د ژوندانه له لومړۍ ورځې څخه دټولنې په ټولو منل شوو ارزښتونو او فرهنګي کړو وړو باندې نه پوهيږي بلکې کرار، کرار هغه زده کوي. کورنۍ ډېر مهم او بنسټيزفرهنګي عناصر خپلو ماشومانو ته ورزده کوي. له دې کبله کورنۍ د ښوونځي په څېر هم ده. د کورنۍ زده کړې اغېز د ښوونځي تر زده کړې ډېر پوخ اوژور وي.

سرليکونه	د مطالبو بيان
۱- د لوست موضوع	**کورنۍ**
۲- لويې موخې	د بريالۍ کورنۍ د ځانګړتياوو پېژندل.
۳- کوچنۍ موخې	له زده کوونکو څخه غوښتل کېږي چې د دې درس په لوستلو سره لاندې موخو ته ورسيږي. • په کورنۍ کې د دندې اهميت درک کړي. • په کورنۍ کې د دندې په وړاندې د مسؤوليت احساس وکړي. • د خپل مور او پلار د زحمتونو درناوی وکړي. • په کورنۍ کې د مرستې اهميت درک کړي. • د مرستې کولو روحيه پکې پياوړې شي..
۴- دښوونې لار	د متن لوستل، د لوست تشريح، پوښتنې او ځوابونه، مستقيم تدريس.
۵- د زده کړې د اړتيا وړ وسايل	درسي کتاب، د ښوونکي د لارښود کتاب، تخته، تباشير او د لوست اړوند انځورونه.
۶- د ارزونې لارې چارې	ګړنيزه (شفاهي) پوښتنې او ځوابونه
۷- درسي ساعتونه	دغه لوست په درو برخو وېشل کېږي او هره برخه به يې په يوه درسي ساعت کې تدريس کېږي.
لومړی برخه (په يوه درسي ساعت کې دې تدريس شي)	**د لوست پيل (۵ دقيقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره دعاطفي اړيکو نيول او حاضري اخيستل. او نور مقدماتي کارونه. **لومړی فعاليت (۵ دقيقې)** دغه فعاليت له زده کوونکو سره د مستقيم تدريس د ليدلوري د دود له مخې تر سره کړئ.

	د لومړي فعالیت ځوابونه: ۱- د دې لپاره چې کارونه په ښه توگه سرته ورسېږي، له دې پرته به په کورکې گډوډي منځته راشي. ۲- په دې صورت کې یا کار سرته نه رسېږي او یا دا چې ځینې غړي بیکاره پاتې شي او ځینې نور بې ټولې چارې سرته ورسوي. ۳- په کورنیو کې د اولادونو د دندو تر منځ لږ و ډېر تفاوت موجود وي. له دې کبله باید د زده کوونکو ځوابونه واورو. **متن (۳۰ دقیقې)** د (مسؤولیت احساس او مرسته) د درس متن شرح کړئ او بیا له زده کوونکو څخه پوښتنې وکړئ. **د لوست پیل (۵ دقیقې)**
دویمه برخه **(پـه یـوه درسـي سـاعت کـې دې تدریس شي)**	سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړیکو نیول، حاضري اخیستل او نور رومبني کارونه. **دویم فعالیت (۱۰ دقیقې)** د مشورې په درس پورې اړوند فعالیت چې د لوست دویم فعالیت کېږي، د مستقیم تدریس د لید لوري د دود له مخې له زده کوونکو سره تر سره کړئ. **د دویم فعالیت ځوابونه:** ۱- نه ۲- هغه څوک چې موږ مشوره ور سره کوو، باید دا لاندې ځانگړتیاوې ولري: ۱- پوره پوهه ولري؛ ۲- خیر غوښتونکی وي. ۳- زموږ د راز ساتونکی وي. ۴- بخیل ، حریص او ډارن نه وي. **متن (۲۵ دقیقې)** د (مشورې او نظم) درس متن شرحه کړئ او بیا له زده کوونکو څخه پوښتنې وکړئ.

	کورنۍ دنده (۵ دقیقې) له زده کوونکو څخه وغواړئ چې: ۱- د لوست لنډیز په څو جملو کې ولیکي؛ ۲- د پوښتنې ځوابونه د لوست له متن څخه پیدا کړي او وبې لیکي. ۳- د درس وروستی فعالیت په غور سره سرته ورسوي او په راتلونکې اوونۍ کې یې له ځانه سره راوړي.
دریمه برخه **(پــه یــوه درســي ســاعت کـــې دې تدریس شي)**	**د لوست پیل (۵ دقیقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړیکو نیول، حاضري اخیستل او نور ړومبني کارونه. **د لوست تکرار (۵ دقیقې)** • کله چې کوم کار موږ ته راسپارل کېږي، باید چې هغه په زړه سوي او مینې سره سرته ورسوو. • زموږ میندې او پلرونه د خپلو اولادونو په هکله د مسؤولیت احساس کوي. • که چېرې د یوې کورنۍ غړي یوله بله سره مرسته وکړي، کارونه یې په بیړه سره سرته رسېږي او پر چا باندې زیات فشار نه راځي. • مشوره کول د نورو له تجربو او عقل څخه ګټه اخیستنه ده. • اولادونه دې د خپلو مهمو پرېکړو په باره کې د خپلو میندو او پلرونو سره مشوره وکړي. • نظم د دې لامل کېږي چې کارونه په خپل ټاکلي وخت په ښه توګه تر سره شي. د دې لپاره چې زموږ په کارونو کې نظم موجود وي، باید له خپلو کارونو لپاره یو کاري پلان ولرو. • **د پوښتنو ځوابونه (۱۵ دقیقې)** ۱- کارونه په سمه توګه نه تر سره کېږي. ۲- مرسته کول د دې لامل کېږي چې کارونه په بیړه سرته ورسیږي. د کورنۍ ټول غړي په کارونو کې ونډه واخلي او د کورنۍ په ځینو غړو باندې د کار فشار زیات نشي. ۳- مشوره کول د نورو له عقل او تجربې څخه ګټه اخیستنه ده. کله چې د یوې کورنۍ دغړو په منځ کې مشوره موجوده وي، په کارونو کې یې نیمګړتیا او عیب هم کم وي. ۴- کله چې نظم موجود نه وي، کارونه په ټاکلي وخت او ښه ډول نه تر سره کېږي. ۵- منظم خلک کاري پلان لري. کارونه یې له پلان سره سم په ټاکلي وخت کې تر سره کېږي. **وروستی فعالیت (۱۰ دقیقې)** د ټولو زده کوونکو پوښتنې وګورئ او ډاډ ترلاسه کړئ چې ټولو زده کوونکو خپلې کورنۍ دندې تر سره کړي دي. له (تکړه، منځنیو او کمزورو) زده کوونکو څخه یو څو کسه د ټولګي مخې ته دروغواړئ او ورته ووایئ چې خپل ځوابونه نوروته واوروي او ورته تشریح یې کړي.

د ښوونکي لپاره زياتي معلومات

د انسان له ځانګړتياوو څخه يوه بې داده چې کړه وړه يې د پوهې پر بنسټ تر سره کېږي. انسان هر هغه کار چې غواړي سرته يې ورسوي، بايد مخکې له مخکې يې د هغه په باره کې لازم معلومات تر لاسه کړي وي.

د پوهې او معلوماتو ترلاسه کول بېلا بېلې لارې لري لکه:

فکر کول، مطالعه کول او مشوره کول.

لکه څرنګه چې وليدل شول ، د انسان لپاره د معلوماتو د ترلاسه کولو يوه لار، مشوره کول او د نظر شريکول دي. لکه چې خوشحال خان خټک په دې باره کې داسې وايي.

نوراني کا هغه ځای چې سره کښيني

ديرته څلور هوښيار په مشورت

د مشورې ګټې:

هغه ګټې او برکتونه چې د مشورې له لارې د انسان په برخه کېږي ، د ځانګړو هڅو، مادي امکاناتو او يواځيني فکر څخه هېڅکله هم لاس ته نه راځي. د مشورې ګټې په لنډه توګه دا دي:

۱- د مشورې يوه ګټه د نورو له فکرونو څخه مرسته تر لاسه کول دي. کله چې مشوره کوو، د نورو فکرونه او نظر يې ځانته را بولو او د خپل فکر تر څنګ يې په ځای ورکولو سره، خپل قدرت ته پراخوالی او لا ژوروالی ورکوو.

۲- مشوره د استعدادونو د غوړېدنې او د لېوالتيا د زياتوالي او په پايله کې د نورو لارو د پرانيستلو لامل ګرځي.

۳- مشوره کول سړي ته تېروتنې او اشتباه ګانې ور په ګوته کوي.

۴- مشوره هغه آزمون دی چې د هغې له لارې د نورو په فکري ځواک، پاملرنې او د زړه سوي اندازه باندې پوهيدلای شو.

۵- مشوره د مطلوبوالی اندازه او د غوره والي درجه لوړوي.

۶- مشوره د هغو نيوکو مخنيوی کوي چې په ځان غوښتونکو او له چا سره نه په لارتلونکو کسانو باندې کېږي.

د څه ډول کسانو سره باید مشوره وکړو؟ له هغه چاسره مشوره کولای شو چې په ژور فکر او خپلې سمې رایې سره په پېچلو مسایلو کې موږ ته لار راوښودلای شي. له دې کبله له هغه چا سره چې بدخویه او نامطلوب وي، باید مشوره ونه کړو.

په دیني آثارو کې راغلي چې له ډارن سره مشوره مه کوه، ځکه چې هغه د کار د پای ته رسیدو لاره سړي ته ګرانه ښکاره کوي. له بخیل سره مشوره مه کوه، ځکه چې تاله خپل مقصد څخه لرې ساتي؛ د حریص (سراښ – وږی تږي) سره مشوره مه کوه ځکه چې د مال غونډول ستا په فکر کې درکوي. یو پوه په دې هکله چې له چا سره باید مشوره وکړو، داسې وایي:

د هغه چاسره باید مشوره وکړو چې :

۱- باید پوه وي ۲- باید آزاد او دینداره وي. ۳- باید دوست، ورور (خیر غوښتونکی) وي؛ ۴- د راز شریک وي.

نظم او روزنې ته اړتیا:

له هغو مسایلو څخه چې سړی په عادي ورځني ژوندانه کې اړتیا ورته لري، یو یې هم په چاروکې د نظم مساله ده. د نظم او مقرراتو رعایتول د دې لامل ګرځي چې په لږه هڅه او زیار سره، ډېر کار سرته ورسوو او د وخت د ضایع کیدو مخنیوی وکړو. یوه له هغه مسایلو څخه چې د نظم او روزنې په تمرین کې د ماشوم لپاره آغېزمنه ده، د هغه لپاره د ورځنیو چارو د سرته رسولو په خاطر، د پلان درلودل دي. کله چې مور او پلار وغواړي چې خپل ماشوم ته د نظم رعایت ور زده کړي، باید لومړی د هغه د ورځنیو چارو د سرته رسولو لپاره پلان جوړ کړي او له هغه څخه وغواړي چې د ورځې په اوږدوکې هغه سرته ورسوي. د بېلګې په توګه ماشوم د خوب او بیداري، کورنۍ دندې ، درس لوستلو او د کورنۍ چارو د سرته رسولو لپاره یوه کوچنی کاري پلان ته اړتیا لري.

سرليكونه	د مطالبو بيان
۱- د لوست موضوع	**كورنۍ**
۲- لويې موخې	د بريالۍ كورنۍ پېژندنه
۳- كوچنۍ موخې	له زده كوونكو څخه غوښتل كېږي چې د دې درس په لوستلو سره لاندې موخو ته ورسيږي. • د كورنۍ غړو ته د درناوي په اهميت باندې وپوهېږي. • د كورنۍ د غړو درناوي ته وهڅول شي. • په ځينو مواردو كې د كورنۍ د نورو غړو د نظرونو زغمل بايد زده كړي. • د تيريدنې او قربانۍ روحيه پكې پياوړ شي.
۴- دښوونې لار	د متن لوستل، د لوست تشريح، پوښتنې او ځوابونه فكري هڅونه.
۵- د زده كړې د اړتياوړ وسايل	درسي كتاب، د ښوونكي د لارښود كتاب، تخته، تباشير او د لوست اړوند انځورونه.
۶- د ارزونې لارې چارې	ګرنيز (شفاهي) عملي كار، ليكنه.
۷- درسي ساعتونه	دغه لوست په دوو برخو وېشل كېږي او هره برخه يې په يوه درسي ساعت كې تدريس كېږي.
لومړی برخه (**په يوه درسي ساعت كې دې تدريس شي**)	**د لوست پيل** (**۵ دقيقې**) سلام اچول او له زده كوونكو سره دعاطفي اړيكو نيول او حاضري اخيستل. او نور مقدماتي كارونه. **لومړی فعاليت** (**۵ دقيقې**) دغه فعاليت له زده كوونكو سره د فكري هڅونې د دود له مخې سرته ورسوئ. **د لومړي فعاليت ځواب** لومړي د زده كوونكو ځوابونه واورئ او هغه پر تخته باندې وليكئ. وروسته بيا هغه درې ځانګړنې (متقابل درناوی، د نورو د نظرونو زغمل او تيريدنه او قرباني) چې په دې درس كې تر بحث لاندې نيول شوي دي، مطرح كړئ او د كتاب متن تشريح كړئ.

	لومړی متن (۱۰ دقیقې) د (متقابل درناوي او د نورو د نظریو زغمل)) د درس متن تشریح کړئ او بیا له زده کوونکو څخه پوښتنې وکړئ. **دویم فعالیت** (۱۰ دقیقې) دغه فعالیت دې د پوښتنې او ځوابونود دود له مخې تر سره شي. **د دویم فعالیت ځوابونه:** په دې فعالیت کې له زده کوونکو څخه غوښتل شوي دي چې خپلې نظریې بیان کړي. له دې کبله، باید د هغوي نظریې پر تخته باندې ولیکل شي او لارښوونه ورته وشي. **دویم متن** (**۵ دقیقې**) د (تېریدنې او قربانۍ) متن زده کوونکو ته تشریح کړئ او د ډاډ ګېرنې په خاطر له هغوی څخه یو څو پوښتنې وکړئ. **کورنۍ دنده** (**۵ دقیقې**) زده کوونکو ته دنده وسپارئ چې ترراتلونکي اوونۍ پورې د درس لنډیز ولیکي، د پوښتنو ځوابونه پیدا کړي او د لوست وروستی فعالیت سرته ورسوي.
دویمه برخه (**په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي**)	**د لوست پیل**(**۵ دقیقې**) سلام اچول او له زده کوونکو سره روغبړ کول. حاضري اخیستل او د نورو رومبنیو کارونو سرته رسول. **د درس تکرار**(۱۰ دقیقې) ● کله چې د بل درناوی کوو، هغه هم زموږ درناوی کوي. ● په کورنۍ کې متقابل درناوی د دې لامل کېږي چې د کورنۍ ټول غړي ځانته د شخصیت او هوساینې احساس وکړي او د یوبل په وړاندې مؤدب او مهربان واوسي. ● حتی د یوې کورنۍ غړي یو له بله سره د خوښونې او د نظر اختلاف لري. موږ باید په کورنۍ او ټولنه کې د نورو په نظر یو باندې پوهیدل او زغمل زده کړو. ● د کورنۍ غړي باید یو د بل لپاره تېریدنه او قرباني وکړي. ● میندې او پلرونه د خپلو اولادونو لپاره له ځانه تېریدنه کوي. ● د ټولنې ټول غړي باید یو د بل لپاره له ځانه تېریدنه وکړي.

د پوښتنو ځوابونه (۱۰ دقیقې)

۱- متقابل درناوی د دې لامل کېږي چې د کورنۍ غړي د شخصیت او هـو ساینې احساس وکـړي او یـو لـه بـل سـره مؤدب او مهربانه واوسي.

۲- د نورو د زورونې لامل ګرځو او د کورنۍ هوساینه ګډو ډوو.

۳-که چېرې د هغوی نظر بې معقولې او د منلو وړوي، باید وېې منو او له هغې پرته باید دوی تـه ووایـو چې د دوی نظر سم نه دی.

۴- قرباني د نورو لپاره دځانه تېریدنې په معناده. د بېلګې په توګه کله چې مور په کورکې د نورو په پرتلـه ډېـر کارونـه سـرته رسوو چې مور او پلار او خویندې وروڼه مو هو ساوي، دا د ځان تېریدنې یو ډول دی.

۵-څرنګه چې د کورنۍ غړي یو پر بل باندې ګران وي، نو غواړي چې د یوبل لپاره د هوساینې شرایط برابر کړي.

وروستی فعالیت (۱۰ دقیقې)

د ټولو زده کوونکو ځوابونه وګورئ او داډ ترلاسه کړئ چې ټولو خپله کورنۍ دنده تر سره کړې ده. له زده کوونکـو څخـه (تکره ،منځنی او کمزوری) څو کسه د ټولګي مخې ته را وغواړی او ورته ووایئ چې خپـل ځوابونـه نوروتـه واوروي او تشریح یې کړي، د فعالیت ځواب د زده کوونکو په نظر پورې اړه لري او یوازې هغوی ته باید لارښوونه وکړئ.

د څپرکي لنډیز (۱۰ دقیقې)

دڅپرکي لنډیز دې زده کوونکي ولولي او تکرار دې کړي.

د ښوونکو لپاره اضافي معلومات

د بریالی کورنۍ ځانګړتیاوې

کورنۍ هم کېدای شي چې د یوه کس یا یوه سازمان غوندې بریالۍ او یا بریالۍ نه وي. بریالۍ کورنۍ ځانته ځانګړتیـاوې لري چې ډېرې مهمې یې دا دي:

۱- د بریالۍ کورنۍ غړي یو له بله سره مینه لري او ټول کړه وړه یې له ګرانښته سره وي.

۲- د کورنۍ غړي په ښکاره او څرګنده توګه خپل خپګان او همدارنګه د خپلې خوا خوږۍ احساس یو بل ته څرګندوي.

۳- دکورنۍ غړي د یو بل درناوی کوي او د یو بل نظرونه مني.

۴- د کورنۍ غړي په مینه سره یو له بل سره چلند کوي او د مور او پلار له خوا د اولادونـو پـه غېږکـې نیـول د کـورنیزې مینې او محبت څخه ډک یو عادي کار شمېرل کېږي.

۵- د کورنۍ غړي یو له بله سره په صادقانه ډول خبرې کوي او په مینې سره د یوبل خبروته غوږنیسي.

۶- د کورنۍ غړي په آسانۍ او آزاد ډول یو د بل سره خپله خوا خـوږۍ ښـکاره کـوي او د هـرې موضـوع پـه هکلـه لکـه: ماتي خوړل، وېرې او هغو زیانونو په هکله چې ورته رسیدلي او یا یې لیدلی وی، خبرې کوي.

۷- د کورنۍ د غړو لپاره انساني ژوند او بشري احساسات له بل هر شي څخه د پام او درناوي وړدي.

۸- مور او پلار په دې پوهېږي چې اغېز من هدایت او لارښـوونه پـه کـورنۍ کـې زده کېـږي لـه دې کبلـه د دې لارې د پوهېدو او زده کړې لپاره خپل بشپړ وخت او زور په کار اچوي.

۹- مور او پلار د هر بریالی مدیر په څېر د وخت په پرتله ډېر حساس وي او تل په دې لټه کـې وي چـې لـه هـر مناسـب وخـت څخه له خپلو اولادونو سره د خبروکولو لپاره سمه ګټه واخلي او هغه دې ته وهڅوي چې له وخـت څخـه مناسـبه ګټه ترلاسه کړي.

سرلیکونه	د مطالبو بیان
۱- د لوست موضوع	**ټولنيزې ډلې**.
۲- لويې موخې	د ډلې د صفتونو پېژندل.
۳- کوچنۍ موخې	له زده کوونکو څخه هيله کېږي چې د دې درس په لوستلو سره لاندې موخو ته ورسيږي. • په ټولنيز ژوند کې د ډلې اهميت درک کړي. • د ډلې د جوړيدو د شرطونو سره بلدشي. • د ټولنيزو ډلو ډولونه وپېژني او يوه له بلې څخه بېلې کړي.. • د لومړنيو او دويمو ډلو ځانګړتياوې وپېژني.
۴- دښوونې لار	د متن د لوست تشريح، پوښتنې او ځوابونه.
۵- د زده کړې د اړتيا وړ وسايل	درسي کتاب، د ښوونکي د لارښود کتاب، تخته، تباشير او د لوست اړوند انځورونه.
۶- د ارزونې لارې چارې	ګړنيز(شفاهي) پرتله کول
۷- درسي ساعتونه	دغه لوست په دريو برخو وېشل کېږي او هره برخه يې په يوه درسي ساعت کې تدريس کېږي.
لومړۍ برخه (په يوه درسي ساعت کې دې تدريس شي)	**د لوست پيل (۵ دقيقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره روغبړ او احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخيستل او د نورو رومبنيو چارو سرته رسول. **لومړی فعاليت (۱۵ دقيقې)** دغه فعاليت د متن تحليل د دود له مخې له زده کوونکو سره تر سره کړئ. **د لومړي فعاليت ځواب**: د دوو ډلو مثلاً(په کوڅه کې د لوبو د ملګرو ډلې او په ښوونځي کې د ټولګيوالو ډلې) نومونه په تخته باندې وليکئ او د زده کوونکو څخه و غواړئ چې د هغو تر منځ ورته والی وښيي. د هغو نظرونه پر تخته باندې وليکئ. خو د پو ښتنو ځوابونه کولای شو چې په لاندې ډول وړاندې کړو:

۱- په ډلو کې د غړیتوب د شرطونو ډېر مهم ورته والي دا دي: الف: د ټولو ډلو غړي شریکې یا ګډې اړتیاوې لري. ب: د دغو اړتیاوو د ترسره کولو لپاره، د ډلې جوړېدل ضروري دي، ځکه چې په یواځې توګه هغه نه ترسره کېږي. ج- غړي ګډې ځانګړتیاوې لري. د بېلګې په توګه که چېرې ډله ورزشي ډله وي، نو ټول غړي بې باید په اړوند ورزشي څانګه کې لازم مهارت او تجربه ولري. که چېرې ډله هنري وي، باید ټول غړي بې د همغه هنر په هکله مسلکي پوهه او معلومات ولري. ۲- داسې نتیجه ترلاسه کوو چې: الف: انسانان یو د بل مرستې ته اړدي. ب: د انسان زیاتره نیمګړتیاوې په ټولنیزو ډلو کې تر سره کېږي. ج- هر څوک په څو ډلو کې غړیتوب لري. **لومړی متن (۲۵ دقیقې)** درس شرحه کړئ. یو تن زده کوونکی دې درس په لوړ آواز خو په ځیر سره ولولي او نور زده کوونکي دې هغه ته غوږ ونیسي. وروسته د هغه درس په باره کې له زده کوونکو څخه پوښتنې وکړئ چې ډاډه شی چې دوی په درس باندې پوه شوي دي.	
د لوست پیل (۵ دقیقې) سلام اچول او له زده کوونکو سره روغبړ کول، حاضري اخیستل او ځینې نور لومړني کارونه تر سره کول. **دویم فعالیت (۱۰ دقیقې)** دغه فعالیت دې د متن د تحلیل د دود له مخې تر سره شی. **د دویم فعالیت ځوابونه:** کولای شی چې دوه ډوله ډلو (لومړنی، دویمې) ته چې په متن کې بې څرګندونه شوې ده، اشاره وکړئ.لیکن زده کوونکي فکر کولوته وهڅوئ او ترې وغواړئ چې د دغه دوه ډوله ډلو په باره کې خبرې وکړي. د دوی نظرونه د شمېر له مخې پر تخته باندې ولیکئ. د هغه اصلی توپیرونو په هکله چې د لومړۍ او دویمي ډلو په منځ کې شته، له هغه جدول څخه چې د کتاب په متن کې بې یادونه شوې ده، ګټه واخلئ.	**دویمه برخه** **(په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي.**

	دويم متن (۲۵ دقیقې) متن زده کوونکو ته تشریح کړئ او د درس وروستنی جدول چې په هغه کې د لومړنۍ او دویمي ډلو توپیرونه موجود دي، په غور او حوصلې سره شرحه کړئ. په پای کې د زده کوونکو له زده کړې څخه د ډاډ ګېرنې په خاطر، له څو کسو زده کوونکو څخه پوښتنې وکړئ. **کورنۍ دنده(۵ دقیقې)** زده کوونکو ته دنده وسپارئ چې تر راتلونکې اوونۍ پورې د لوست لنډیز ولیکي،د پوښتنو ځوابونه پیدا کړي او د لوست وروستی فعالیت سرته ورسوي.
دریمه برخه **(په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي)**	**د لوست پیل(۵ دقیقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره روغبړ، احوال پوښتنه، حاضري اخیستل او نور ړومبني کارونه ترسره کول. **د لوست تکرار (۱۵ دقیقې)** • د دې دلیل له مخې چې انسانان ټولنیز موجودات دي او یو د بل مرستې ته اړتیا لري، تل ډلې جوړوي او خپل کارونه په ټولنیز ډول سرته رسوي. • د دې لپاره چې ډله جوړه شي، باید هغه شمېر وګړي یو دبل ترڅنګ ودرېږي چې: لومړی ګډې موخې ولري او دویم یو دبل سره متقابل اړیکي ټینګ کړي. • موږ په څو ډلو کې لکه: د کورنۍ ډله، د دوستانو ډله، د ټولګیوالوډله او داسې نورو کې غړیتوب لرو. • ډلې د مختلفو اړخونو له مخې ډلبندي کولی شو. له دغو ډلبندیو څخه یې په یوه کې ډلې په لومړنۍ او دویمي ډلو باندې وېشلې دي. • په لومړنی ډله کې د غړو شمېر لږ او د دوی په منځ کې اړیکې ډېرې دوستانه وي. • په دویمه ډله کې د غړو شمېر زیات اود دوی تر منځ اړیکي رسمي او لږې دوستانه وي. **د پوښتنو ځوابونه (۵ دقیقې)** ۱- هغه شمېر خلک چې ګډه موخه، ګډې ځانګړتیاوې او متقابل اړیکي ولري، ډله جوړوي. ۲- د دې دلیل له مخې چې موږ ټولنیز (اجتماعي) یو، له مهربانۍ او کاري پلوه نوروته اړتیا لرو. ۳- د ګډې موخې، ګډو صفتونو او ځانګړتیاوو او متقابلو اړیکو درلودل.

۴- په لومړنۍ ډله کې د غړو شمېر لږ اوترمنځ بې اړیکي دوستانه وي. په دویمه ډلـه کـې د غـړو شـمېر زیـات او د دوی ترمنځ اړیکي رسمي او لږ دوستانه وي.

۵- لکه دغړو د شمېر، موخې او د اړیکو د ډول د ځانګړتیاوو پر بنسټ.

وروستنی فعالیت (۱۰ دقیقې)

- د ټولو زده کوونکو ځوابونه وګورئ او ډاډ ترلاسه کړئ چې ټولو زده کوونکو کورنۍ دنده سرته رسولې ده.
- له زده کوونکو څخه څو کسه (هوښیار، منځنی او کمزوری) د ټولګي مخې ته راوبـولئ او ورڅخـه وغـواړئ چې خپل ځوابونه نوروته تشریح کړي.
- د لومړنۍ او دویمې ډلو ځانګړتیاوو په پام کې نیولو سره، د دوی کورنۍ دنده وراصـلاح او لاربښـوونه ورته وکړئ.

د ښوونکي لپاره اضافي معلومات

د ډلې تعریف:

ټولنپوهان ډله د دوو یا څو کسو د ترکیب څخه چې ګډه موخه، یو له بله سره څه ناڅه ټینګ متقابل اړیکي او په یو نه یو ډول یو له بله سره تړاو لري، جوړه شوې بولي، موږ نه شو کولی یوازې هغو خلکو ته چې په ناڅاپي او اتفاقي ډول په یوه ځـای کـې د یـو څـه وخت لپاره بې له دې چې یو له بله سره کوم اړیکي ولري، ډله و وایو.

د ډلې معیارونه:

هره ډله د ټولنپوهنې له نظره باید لاندې معیارونه ولري:

۱- د ډلې غړي باید په مستقیم او یا نا مستقیم ډول یو له بله سره متقابل اړیکي ولري.

۲- د ډلې غړي باید یو له بله سره داسې تړاو ولري چې که چېرې کومې پېښې په یوه باندې اغېزوکړ، پـه بـل بانـدې بې هم اغېز ولري.

۳- د ډلې د غړو ترمنځ اړیکي باید یو څه ټینګ وي ، په دې معنا چې باید په اونیوو، میاشتو حتی کلونو کلونو پایښت وکړي.

۴- لږ تر لږه د موخو په ځینو برخوکې چې ټول په هغو باندې د برلاسۍ لپاره هڅې کوي، سره ګډه واوسي.

۵- په پای کې د ډلې غړي باید ځانونه د ډلې په نامه وپېژني او په خپل منځ کې د یوې دوامداره اړیکـې موجودیـت تشخیص کړ ای شي.

د ډلې جوړونه:

۱- ډله رواني او ټولنیزې اړتیاوې لکه: په ډله پورې تړاو لرل، له پام لرنې لاندې نیول یا د غړو تر مینې او محبـت لانـدې راوستل، تر سره کوي.

۲- د ډلې غړي په ډله کې له رواني او ټولنیز امنیت څخه زیات برخمن وي.

۳- انسانان په ډله کې د فعالیتونو د اجرا کولو لپاره زیاته مینه او علاقه څرګندوي.

۴- په بېلابېلو ډلوکې ګډون لرل، د ډلې له غړو سره د هغو چارو په تر سره کولوکې چې په ځانګړي توګـه یـې نشـي تـر سره کولای، مرسته کوي.

۵- د ډلې غړي زیاتره هغه معلومات او اطلاعات یو د بل لپاره را غونډوي چې یو کس ته د هغو د راغونډولو امکان نه وي.

سرليکونه	د مطالبو بيان
۱- د لوست موضوع	**ټولنيزې ډلې.**
۲- لويې موخې	د يو کس او ډلې د متقابلو اغېزو پېژندل.
۳- کوچنۍ موخې	له زده کوونکو څخه غوښتل کېږي چې د دې درس په لوستلو سره لاندې موخو ته ورسيږي. • په يو کس باندې د ډلو له مختلفو اغېزو سره آشنا شي. • په مختلفو ډلو کې د غړيتوب ګټې او زيانونه وپېژني. • د ډلو د ګټو او زيانو نو په پام کې نيولو سره، د خپل غړيتوب لپاره د ډلې د ټاکلو په اهميت باندې پوه شي. • په ډله باندې د يو کس له اغېزو سره آشنا شي.
۴- دښوونې لار	د متن لوستل، د لوست تشريح فکری هڅونې
۵- د زده کړې د اړتيا وړ وسايل	درسي کتاب، د ښوونکي د لارښود کتاب، تخته، تباشير او د لوست اړوند انځورونه.
۶- د ارزونې لارې چارې	ګړنيز ، عملي کاراو ليکنه.
۷- درسي ساعتونه	دغه لوست په دريو برخو وېشل کېږي او هره برخه بې په يوه درسي ساعت کې تدريس کېږي.
لومړۍ برخه (په يوه درسي ساعت کې دې تدريس شي)	**د لوست پيل (۵ دقيقې)** سلام اچول او د زده کوونکو سره روغبړ او احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخيستل او د نورو لومړنيو چارو سرته رسول. **لومړی فعاليت (۱۵ دقيقې)** دغه فعاليت د فکري هڅونې د دود له مخې له زده کوونکو سره تر سره کړئ. زده کوونکي بايد د هرې جملې لاندې دجدول په دويمه پايه کې، د يوې بلې جملې وړانديز وکړي چې په نوموړې ډله کې د دوی د فعاليت څرګندونه وکړي.

	لومړي متن (۲۵ دقيقې) د لوست متن تشريح کړئ. له زده کوونکو څخه دې يو کس په لوړ آواز او ځيرتيا سره لوست ولولي او نور زده کوونکي دې هغه ته غوږ ونيسي. په پای کې د درس په اړوند له زده کوونکو څخه پوښتنې وکړئ چې ډاډه شئ ،هغوی په درس باندې پوه شوي دي.
دويمه برخه (په يوه درسي ساعت کې دې تدريس شي)	**دلوست پيل(۵ دقيقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره روغبړ، احوال پوښتنه، حاضري اخيستل او نور لومړني کارونه ترسره کول. دويم فعاليت (۱۵ دقيقې) دغه فعاليت د فکري هڅونې د دود له مخې له زده کوونکو سره تر سره کړئ. د لومړي فعاليت په څېر، زده کوونکي بايد د جدول په دويمه پايه (ستون) کې د هرې جملې لاندې د يوې بلې جملې وړانديز وکړي ترڅو په هغه ډله کې د دوي د فعاليت ښکارندويي وکړي. **دويم متن (۲۰ دقيقې)** متن زده کوونکو ته تشريح کړئ. د لوست وروستنی جدول چې د لومړنی او دويمي ډلو توپيرونه په کې شته، په ځيرتيا او حوصلې سره تشريح کړئ. په پای کې د زده کوونکو له زده کړې څخه د ډاډ ګېرنې د ترلاسه کيدو په خاطر، له څو کسو زده کوونکو څخه پوښتنې وکړئ. **کورنۍ دنده (۵ دقيقې)** زده کوونکو ته دنده وسپارئ چې تر راتلونکي اونۍ پورې د لوست لنډيز وليکي، د پوښتنو ځوابونه پيدا کړی او د درس وروستنی فعاليت سرته ورسوي.
دريمه برخه (په يوه درسي ساعت کې دې تدريس شي)	**د لوست پيل (۵ دقيقې)** سلام اچول او د زده کوونکو سره روغبړکول او احوال پوښتنه،حاضري اخيستل او د نورولومړنيو چارو سرته رسول. **د لوست تکرار (۱۰ دقيقې)** • موږ په مختلفو ډلو کې غړيتوب لرو. • په ډلو کې د غړيتوب لرل کېدای شي چې زموږ لپاره ډېر ګټوروي. • په بدو ډلو کې غړيتوب کېدای شي چې زموږ لپاره ډېر زيانمن وي او موږ بايد په هغوکې له غړيتوب څخه ډډه وکړو.موږ د ډلې ځينې غړي په خپلو ناوړه کړو وړو سره، په ډله باندې منفي اغېز کوي. • موږ بايد د غړو ناوړه کړو وړو په وړاندې بې توپيره ونه اوسو او بايد چې د هغو مخه ونيسو. • د غړو په نامه کولای شو چې په ډله او د هغې په نورو غړوباندې اغېزوکړو او د دوی لپاره ګټور تمام شو.

د پوښتنو ځوابونه (۱۰ دقیقې)

۱- د دې لپاره چې ټول غړی راضي وي او په پرېکړو کې ونډه واخلي.

۲- که چېرې داسې فکر کوو چې زموږ نظر ډېر سم دی، نو باید هڅه وکړو چې نور یې را سره ومنی، که چېرې نوریې راسره ونه مني او دهغوی نظر تر یوې اندازې پورې د منلو وړ وي، نو هغه منو، له هغې پرته له دوی څخه لرې کېږو.

۳- نه: ځینې ډلې ناوړه موخې لري او موږ باید د هغوی غړي نه شو.

۴- هغه باید د رهبرۍ له موقف څخه لرې کړو او پرېکړې یې ونه منو.

وروستنی فعالیت (۱۰ دقیقې)

- د ټولو زده کوونکو ځوابونه وګورئ او ډاډ ترلاسه کړئ چې ټولو کورنۍ دنده ترسره کړې ده.
- له زده کوونکو (هوښیار، منځني او کمزوری) څخه څو کسه د ټولګي مخې ته درو غواړئ او ورته ووایئ چې خپل ځوابونه نوروته تشریح کړي.
- ځواب پخپله په زده کوونکو پورې اړه پیدا کوي او ښاغلی ښوونکی دې یوازې لارښوونه ورته وکړي.

د څپرکي لنډیز (۱۰ دقیقې)

دڅپرکي په لنډیزباندې له زده کوونکو سره کاروکړئ:

- له زده کوونکو څخه وغواړئ چې په نوبت سره هغه ولولي او تشریح یې کړي.
- د اړتیا په صورت کې دې ښاغلی ښوونکي د زده کوونکو نظرونه ور اصلاح کړي.

د ښوونکو لپاره اضافي معلومات

لکه څرنګه موچې ددرس په متن کې هم ولوستل، موږ چې په ډلو کې د یوه فردپه نامه ژوند کوو، له مختلفو اړخونو څخه د ډلې تر اغېزلاندې راځو، د بېلګې په توګه کله چې د لوبو په یوه ډله کې غړیتوب لرو او په وزګار وخت کې د والیبال لوبه کوو، نه شو کولی چې هر وخت موچې زړه وغواړي، لوبه وکړو بلکې هر وخت چې د ډلې د غړو له خوا وټاکل شو، هغه وخت باید لوبه وکړو، یا دا چې نه شو کولای چې د هرې لوبې وخت په خپله خوښه کم او یا زیات کړو بلکې د ډلې پرېکړې ته باید تسلیم شو او هو مره وخت لوبه وکړوڅومره چې په ډله پورې اړه لري، باید د ډلې پرېکړه په پام کې ونیسو.

له بله پلوه، فرد یا یو کس هم په ډله باندې اغېز لري، په ځانګړې توګه که چېرې د ډلې ځینې غړي تکړه، طراح او د نوښت خاوندان وي، کولای شي چې د ډلې په موخو او د ډلې د کارکوونکو په خپل منځې کړو وړو باندې زیات اغېزوکړي. د بېلګې په توګه د لوبو په همغه ډله کې چې د مخه یې یادونه وشوه، که چېرې د غړو څخه یو یې کوښښ او هڅه وکړي کولی شي چې د نورو غړو څخه وغواړي چې د نیم ساعت پر ځای هره ورځ یو ساعت لوبه وکړي چې زیات مهارت ترلاسه کړي او وکړای شي چې په محلي او یا ولایتي مسابقوکې ګډون وکړي. طبیعي خبره ده چې دغه اغېزه له مثبته اړخه د ډلې او د هغې د غړو په ګټه وي او له منفي اړخه د ډلې او د هغې د غړو په زیان وي.

اتم لوست **وخت: دوه درسي ساعتونه**

سرليکونه	د مطالبو بيان
۱- د لوست موضوع	**په افغانستان کې د ژوند ډولونه (د کوچيانو ژوند)**
۲- لويې موخې	د کوچيانو د ژوندانه له ډول سره بلديدل.
۳- کوچنۍ موخې	له زده کوونکو څخه غوښتل کېږي چې د دې درس په لوستلو سره لاندې موخو ته ورسيږي. • د کوچيانو له استوګنځيونو سره آشنا شي. • د کوچيانو له کورني ژوند سره آشنا شي. • د کوچيانو د روزګار د تېريدو له لارو چارو سره آشنا شي. • د کوچيانو دتګ راتګ د وسيلوله څرنګوالي سره آشنا شي. • د کوچيانو د ستونزو مختلف اړخونه درک کړای شي.
۴- دښوونې لار	د متن لوستل، د لوست تشريح، پوښتنې او ځوابونه.
۵- د زده کـــــړې د اړتياوړ وسايل	درسي کتاب، د ښوونکي د لارښود کتاب، تخته، تباشير او د لوست اړوند انځورونه.
۶- د ارزونې لارې چارې	ګړنيز، پوښتنې او ځوابونه
۷- درسي ساعتونه	دغه لوست په دريو برخو وېشل کېږي او هره برخه يې په يوه درسي ساعت کې تدريس کېږي.
لومړی برخه (په يوه درسي ساعت کې دې تدريس شي)	**د لوست پيل (۵ دقيقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره روغبړ او احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخيستل او ځينې نور لومړني کارونه. **لومړی فعاليت (۱۵ دقيقې)** دغه فعاليت د پوښتنې او ځوابونو د دود له مخې د زده کوونکو سره تر سره کړئ. ۱- دغه پوښتنه د زده کوونکو په نظر پورې اړه لري. ۲- ځکه چې هغوی مالداردي، په وښواو څړځايونو پسې کوچېږي. ۳- د دوی اصلي کار. مالداري ده.

لومړي متن (۳۰ دقیقې) د درس متن تشریح کړئ. له زده کوونکو څخه دې یو کس په لوړ آواز او ځیر سره لوست ولولي او نور زده کوونکي دې غوږ ورته ونیسي. په پای کې له زده کوونکو د درس په هکله پوښتنې وکړئ او ډاډ ترلاسه کړئ چې هغوی په درس باندې پوه شوي دي.	
دلوست پیل(۵ دقیقې) سلام اچول او له زده کوونکو سره روغبړ، احوال پوښتنه، حاضري اخیستل او نور لومړني کارونه ترسره کول. **دویم فعالیت** (۱۵ دقیقې) فعالیت د پوښتنې او ځوابونو د دود له مخې له زده کوونکو سره تر سره کړئ. ۱- د کوچیانو ډېرې مهمې ستونزې د درس په متن کې یادې شوي دی، کولای شئ چې د درس متن ته مراجعه وکړئ. ۲-که څه هم د هرې ستونزې لپاره کولای شو چې د حل لارې وړاندې کړو، لیکن د دوی د ستونزو مور د دوی کوچېدل دي . لکه څرنګه چې په اساسي قانون کې بې وړاندوینه شوي ده که دولت د کوچیانو لپاره د یو ځای اوسیدو امکانات برابر کړي، ستونزې به بې په بیره سره کمې شي. **دویم متن** (۲۰ دقیقې) ۱- له زده کوونکو څخه دې دوه کسه درس په لوړ آواز ولولي او نور دې غوږ ورته ونیسي. ۲- په پای کې د زده کوونکو له زده کړې څخه د ډاډ ګېرنې په خاطر، له څو کسو زده کوونکوڅخه پوښتنې وکړئ. **کورنۍ دنده** (۵ دقیقې) زده کوونکو ته دنده وسپارئ چې ترراتلونکي اوونۍ پورې د لوست لنډیز ولیکي. د پوښتنو ځوابونه پیدا کړي او د لوست وروستنی فعالیت ترسره کړي.	**دویمه برخه** **(پــه یــوه درســي ســاعت کـــې دې تدریس شي)**
د لوست پیل (۵ دقیقې) سلام اچول او د زده کوونکو سره روغبړ کول او احوال پوښتنه، حاضري اخیستل او نور.	**دریمه برخه** **(پــه یــوه درســي ســاعت کـــې دې تدریس شي)**

لوموړني کارونه

د لوست تکرار (۱۰ دقیقې)

- زموږ ځيني خلک د طبیعت په لمن کې ژوند کوي چې کوچیان ورته ویلی کېږي.
- کوچیان دمالدارۍ په چارو لګیاوي او د څرځایونو په پیدا کیدو پسې له یوه ځای څخه بل ځای ته کوچ کوي.
- د کوچیانو په کورنیو کې زیات شمېر خلک ژوند کوي چې یو له بله سره د څارویو په ساتنه کې مرسته کوي.
- د کوچیانو دنرو او ښځو په منځ کې یو ډول د کار وېش شته.
- کېږدۍ په د ښتوکې یو دبل اړخ ته درول کېږي.
- کوچیان په لاندې برخو کې زیاتې ستونزې لري: زده کړه، روغتیا او درملنه او په وچکا لی کې دوښوکموالی.

۱- څرنګه چې هغوی مالدار دي، د وښو په لټه کې له یوه ځای څخه بل ځای ته کوچېږي.

۲- د کوچیانو کورنۍ د نورو کورنیو په څېر خپل کارونه د کورنۍ دغړو په منځ کې وېشي. په ټولیز ډول ښځې زیاتره د کور چارې سرته رسوي او نارینه بهرنۍ چارې.

۳- هغوی خپلې کېږدۍ یو بل ته نېږدې په داسې ځایونو کې چې هلته اوبه وي، دروي.

۴- د هغوی زیات شمېر ښوونځي نه لري او اولادونه یې نا لوستي (بې سواده) پاته کېږي.

۵- زیاتره کوچیان کلینیکونو او روغتونونو ته لاس رسی نه لري.

۶- په هغه کلونو کې چې اورښت کم وي، کوچیان د خپلو څارویو د مړیدو لپاره له ستونزو سره مخامخ کېږي. په داسې کلونو کې دهغوی څاروي مړه کېږي.

د ښوونکي لپاره اضافي معلومات

کوچیان هغه خلکو ته ویل کېږي چې مالداروي او د څرځایونو د پیداکیدولپاره تل له یوه ځای څخه بل ځای ته کوچېږي. کوچیان د کال په اوږدوکې په مختلفو لوړو سیموکې تګ راتګ کوي.

د کوچیانو استوګنځی:

د کوچیانو اصلی استوګنځی کېږدۍ دي. کېږدۍ هغو خېموته ویل کېږي چې ښځې یې دوزو له وژغنو څخه جوړوي . ښځې او نجونې لومړۍ دوزو وژغنې وربېشي او له هغو څخه تر لاسه شوي تارونه د اوږدو اونرمو ټختوپه شکل چې معمولی اوږدوالی یې د ۲-۱۲ مترو او پلنوالی یې نېږدې ۵۰ سانتی متره وي اوبدي. وروسته د دغو ټختو یو شمېر یې سره یو ځای کوي او کېږدۍ ترې جوړوي. کېږدۍ داسې اوبدل کېږي چې د ګرمۍ په وخت کې پوره هوا پکې چلېږي، لیکن د اورښت په وخت کې باران نه ور ننوزي. د کېږدۍ اندازه د کورنۍ په ټولنیز حالت او موقف، شتمنۍ او دهغې په لوی والي او کوچینوالي پورې اړه لري او د هغې مطابق لویه او وړه کېږي. د کوچیانو په منځ کې درې ډوله کېږدۍ موجودې دي .

۱- د کوچیانو د رئیس کېږدۍ.

۲- د خانانو او ملکانو یا مشرانو کېږدۍ.

۳-د منځنیو کورنیو اړوند کېږدۍ. له بله پلوه د اوړي او ژمي کېږدۍ هم یوه له بلې سره توپیر لري. ژمنۍ کېږدۍ پنډې وي او د دریدو ډول یې هم توپیر لري، په عمومي ډول د کېږد یو رنګ تور وي.

د کوچیانو ستونزې: له دې سره، سره چې د کوچیانو ژوند د طبیعت په لمن کې تېریږي، له ډېرې ښې هوا او ښکلو طبیعي منظرو څخه ګټه او خوند اخلي، بیا یې هم زیاتې ستونزې په مخ کې پرتې دي چې ځینې مهمې یې په لاندې ډول دي:

الف: د کورنۍ د غړو ناروغي، د روغتیایي خدمتونو او خوراکي توکو د کموالي او کوچ له ستړ یاوو څخه سر چینه اخلي.

ب: د څارویو ناروغي او مړه کېدل: د خوړو او اوبود کموالي او بېلابېلو ساري ناروغیو څخه سر چینه اخلي.

ج: د کلیوالو او کوچیانو تر منځ د څرځایونو پر سر شخړې کول.

د: د انسانانو او څارویو لپاره د داړونکو حیواناتو خطر.

هـ: دریابونو او درو ته د انسانانو او څارویو دتنګو، نریو لارو او غرنیو سیمو څخه درغړیدو خطر.

سرليکونه	د مطالبو بيان
۱- د لوست موضوع	**په افغانستان کې د ژوند ډولونه (کليوالي ژوند)**
۲- لويې موخې	د کليوالي ژوند له ډول سره آشنا کېدل.
۳- کوچنۍ موخې	له زده کوونکو څخه هيله کېږي چې د دې درس په لوستلو سره لاندې موخو ته ورسيږي. • د کليوالو د ژوند د چاپيريال سره آشنا شي. • د کليوالو کارونه او مشغوليتونه وپېژني. • د کليوالو د روزۍ پيدا کولو څرنګوالی درک کړي. • د کليوالو کورنی ژوند وپېژني. • د کليو الو ټولنيز ژوند او د دوی تر منځ د مرستې کولو ډولونه وپېژني. • دکليوالو د ستونزو مختلف اړخونه درک کړي.
۴- د ښوونې لار	د متن لوستل، د لوست تشريح، پرتله کول، د پروژې طريقه.
۵- د زده کړې د اړتيا وړ وسايل	درسي کتاب، د ښوونکي د لارښود کتاب، تخته، تباشير او د لوست اړوند انځورونه.
۶- د ارزونې لارې چارې	ګړنيز، او ليکنه.
۷- درسي ساعتونه	دغه لوست په دريو برخو وېشل کېږي او هره برخه يې په يوه درسي ساعت کې تدريس کېږي.
لومړی برخه **(په يوه درسي ساعت کې دې تدريس شي)**	**د لوست پيل (۵ دقيقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره روغبړ او احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخيستل او ځينې نور لومړني کارونه. **لومړی فعاليت (۱۵ دقيقې)** دغه فعاليت د پرتله کولو يا پروژه اخيستلو د دود له مخې تر سره کړئ. ۱- د کليوالي او کوچياني کورونو تر منځ ډېر مهم ورته والي په لاندې ډول دي.

	ورته والي: الف: دواړه انسان له ګرمۍ او یخنۍ څخه ژغوري. ب: دواړه د کورنۍ د غړو لپاره د هوساینې ځایونه دي. ج: دکلیوالو کورونه او د کوچیانو کېږدۍ دواړه په طبیعي چاپیریال کې جوړېږي او دروند کېږي او د ښاري کورونو په څېر یې شمېر زیات نه وي. **توپیرونه**: الف: کلیوالي کورونه له تیږو او خاورو نه جوړیږي،په داسې حال کې چې کېږدۍ د وزو د وړغنو او داسې نورو څخه جوړیږي. ب:کلیوالي کورونه په یوه ځای کې ځای پر ځای وي، په داسې حال کې چې کېږدۍ له یوه ځایه بل ځای ته وړل کېږي. ج: کلیوالي کورونه، د یخنۍ په وړاندې ډېر مقاومت لري. تر دې اندازې پورې چې د هېواد د سړو سیمو اوسیدونکي ژمی په هغو کې تېروي په داسې حال کې چې کېږدۍ نشي کولای چې په زیاته یخنۍ کې انسان وژغوري. په همدې خاطر کوچیان په ژمي کې ګرمو سیموته ځي. ۲- د کلیوالو اصلی شغل کرنه ده، لیکن د هغې تر څنګ د کورنیو (اهلی) څارویو روزنه هم کوي. په داسې حال کې چې د کوچیانو اصلی شغل د څارویو روزنه ده او دهغې
دویمه برخه **(په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي)**	تر څنګ کله کله سوداګري هم کوي. **لومړی متن** (۳۰ دقیقې) د درس متن تشریح کړئ. له زده کوونکو څخه دې یو کس په لوړ آواز او ځېر سره درس ولولي او نور دې هغه ته غوږ ونیسي. په پای کې له زده کوونکو څخه د درس په باره کې وپوښتئ چې ډاډه شئ چې هغوی درس زده کړی دی. **د لوست پیل** (۵ دقیقې) سلام اچول او له زده کوونکو سره روغبړ کول، احوال پوښتنه، حاضري اخیستل او نورلومړني کارونه.

	دویم فعالیت (۱۵ دقیقې) فعالیت د پوښتنې او ځوابونو د دود له مخې له زده کوونکو سره ترسره کړئ. ۱- کلیوال په کرنه، ښوالۍ او مالدارۍ بوخت دي. ۲- د ښاري ژوند په پرتله یې ډېر خوند په دې کې دی چې پاکه او طبیعي هوا لري، د کوچیاني ژوند په پرتله یې ډېر خوند په دې کې دئ چې خلک یې مجبور نه دي چې هره ورځ له یوه ځایه بل ځای ته وکوچېږي. ۳- دکلیوالو ستونزې د درس په متن کې یادې شوي دي. مهرباني وکړئ هغه وګورئ. **دویم متن (۲۰ دقیقې)** ۱- متن زده کوونکو ته شرحه کړئ. ۲- دوه کسه زده کوونکي دې درس په لوړ آواز ولولي او نور دې غوږ ورته ونیسي. ۳- په پای کې د زده کوونکو له زده کړې څخه د ډاډ ګېرني په خاطر، له څو کسو زده کوونکو څخه پوښتنې وکړئ. **کورنۍ دنده (۵ دقیقې)** زده کوونکو ته دنده وسپارئ چې تر راتلونکي اونۍ پورې د درس لنډیز ولیکي. د پوښتنو ځوابونه پیدا کړي او ددرس وروستنی فعالیت سرته ورسوي.
دریمه برخه (په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي)	**د لوست پیل (۵ دقیقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره احوال پوښتنه، حاضري اخیستل او نور لومړني کارونه. **د لوست تکرار (۱۰ دقیقې)** • زموږ د هېواد زیات شمېر خلک په کلیو کې اوسیږي. • کلي هغه ځای ته ویل کېږي چې یو شمېر کورونه یو د بل تر څنګ جوړ شوي وی او اوسیدونکي یې د کرنې او مالدارۍ په چارو بوخت وي. • په کلیوالي کورنیو کې د کورنۍ ټول غړي په مینه سره یو د بل ترڅنګ ژوندکوي. • د کلیو خلک یو له بله سره د مهربانۍ ډکې تودې اړیکي لري او په چاروکې یو له بله سره مرسته کوي. • کلیوال خپل وزګار وختونه یوځای یو د بل ترڅنګ تېروي. • کلیوال د روغتیا، زده کړې اود کرنې د وسایلو له پلوه ډېرې ستونزې لري او طبیعي آفتونه ډېر زیانونه ورته رسوي.

د پوښتنو ځوابونه (۱۰ دقیقې)

۱- دوی په ټولیز ډول د کرنې، بڼوالۍ او مالدارۍ چارې سرته رسوي.

۲- دوی په غم او بده ورځ کې یو له بل سره شریک دي او له یو بل سره مرسته کوي.

۳- یوه اندازه یې خپله مصرفوي او زیاتي برخه یې بازار ته وړاندې کوي او پلوري یې؟

۴- د اوبو بند، پل، لار، د ویالې او کاریز پاکول او د کرنې د حاصلاتو ریبل.

۵- کلیوال زیاتې ستونزې لري چې ډېرې مهمې یې دادي: روغتیا، زده کړه، د ځمکې او د کرنې د وسایلو کموالی او له طبیعي پېښو څخه اوښتي زیانونه.

وروستنی فعالیت (۱۰ دقیقې)

- د ټولو زده کوونکو ځوابونه وګورئ او داډ ترلاسه کړئ چې ټولو زده کوونکو کورنۍ دنده سرته رسولې ده.
- له زده کوونکو نه څوکسه (تکړه، منځنی او کمزوری) د ټولګي مخې ته را وغواړئ او ورته ووایئ چې خپل ځوابونه نوروته ولولي.
- د دوی د کارو نومثبت او منفي اړخونه ورته وښیئ او کورنۍ دنده یې ورته اصلاح کړئ.

د ښوونکي لپاره اضافي معلومات

کلی د انسان د استوګنې یو ځانګړې ډول دی. هغه څوک چې په کلیو کې اوسیږي، د کرنې او څارویو د روزنې له درکه خپله روزې ترلاسه کوي مخ په وده هېوادونو کې د کار د قوې زیاته برخه د کلیوالي کرنې په چاروکې لګیاوي. په دې هېوادونو کې کرنه د اقتصادبنسټ جوړوي. د ځمکې پرسر داسې څوک نشته چې کرنیزو او کلیوالی تولیداتوته اړتیاونه لري.. دغه خبره د کلي او کلیوالي ژوند د اهمیت او هغه رول څرګند ونه کوي چې کلیوال یې د ټولنو په اقتصادي ژوندانه کې سرته رسوي.

د کلیوکورونه:

د کلیوکورونه له یوې خوا د اقلیم او طبیعي چاپېریال د شرایطو تر آغېز لاندې وي او له بله پلوه د کورنیو د ژوندانه په کچې پورې اړه لري.

کلیوال دخپلو استوګنځیو په جوړولو کې د خپل چاپېریال له هغو امکاناتو څخه ګټه اخلي چې طبیعت یې د دوی په واک کې ورکوي.

له دې کبله ده چې په مختلفو سيمو کې له مختلفو موادو څخه په لاندې ډول کاراخلي.

۱- هغه کليوال چې ځنګلونوته نيږدې په کليو کې ژوند کوي، د کورونو په جوړولو کې زياتره له لرګيوڅخه کار اخلي.

۲- د غرنيو سيمو په کليو کې تيږې او خاورې د طبيعي ودانيو د جوړولو غوره توکي دي.

۳- په دښتو کې له ختو او خښتو څخه د غټو ديوالونو لرونکي کورونه جوړوي.

کليواله کورنۍ:

کليواله کورنۍ په ټوليز ډول هغه ډله ده چې له ښځې، مېړه، څو کسواو لادونو، نيکه او نيا څخه جوړېږي. په ځينو کورنيو کې امکان لرې چې ترونه، ترينديې او يا يو شمېر نور په دوی پورې اړوند خلک هم موجودوي.

ښځه،مېړه، زامن او لوڼې په کليوالي کورنيو کې ډول،ډول دندې لري. د بېلګې په توګه د مېړه يا پلار دنده په کورنۍ کې د کورنۍ سر پرستي ده. دی بايد د خپلې کورنۍ خرڅ پيدا کړي او د کورنۍ د مشر تا به چارې اداره او له هغوی څخه سرپرستي وکړي.

ښځه له دې سره ،سره چې د کور مېرمن ده، د ماشومانو د ساتنې او روزنې درنده وظيفه ور په غاړه ده، په زياتو کليوکې د کرنې په چارو، د څارويو په روزنه او لاسي صنايعو کې هم برخه اخلي. ماشومان له هغه وخته چې د کار کولو طاقت پيدا کوي د خپل مور او پلار سره په اقتصادي چاروکې مرسته کوي. د کليوالي کورنۍ د ژوندانه ځانګړې شرايط د اغوښتنه کوي چې له خپل ټول وس او امکاناتو څخه د ژوندد اداره کولو لپاره کار واخيستل شي چې د ماشومانو د کار قوه هم له دغو امکاناتو څخه شمېرل کېږي.

لسم لوست | وخت: دوه درسي ساعتونه

سرليکونه	د مطالبو بيان
۱- د لوست موضوع	**په افغانستان کې د ژوند ډولونه (بناري ژوند)**
۲- لويې موخې	د بناري ژوند له ډول سره آشنا کيدل.
۳- کوچنۍ موخې	له زده کوونکو څخه غوښتنه کېږي چې د دې درس په لوستلو سره لاندې موخو ته ورسيږي. • د بنار د جوړښت په هکله يو څه معلومات پيدا کړي. • د بناري کورنيو د ژوند په اړه پوه شي. • له بناري مشغوليتونو سره بلدشي. د کوچيانو او کليوالو له مشغوليتونو سره د هغوی په توپيرونو باندې پوه شي. • د بناري ټولنيز و اړيکو ډولونه وپېژني. • زموږ د هېواد د بناري ژوند له ستونزو سره آشنا شي.
۴- دښوونې لار	د متن لوستل، د لوست تشريح، پوښتنې او ځوابونه د زده کړې فعاليت
۵- د زده کړې د اړتيا وړ وسايل	درسي کتاب، د ښوونکي د لارښود کتاب، تخته، تباشير او د لوست اړوند انځورونه.
۶- د ارزونې لارې چارې	ګرنيزې، پوښتنې او ځوابونه.
۷- درسي ساعتونه	دغه لوست په دريو برخو وېشل کېږي او هره برخه يې په يوه درسي ساعت کې تدريس کېږي.
لومړی برخه (په يوه درسي ساعت کې دې تدريس شي)	**د لوست پيل (۵ دقيقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره روغبړ او احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخيستل او ځينې نور لومړني کارونه. **لومړی فعاليت (۱۰ دقيقې)** فعاليت د زده کړې د فعاليت د دود له مخې تر سره کړئ. ۱- په ښار کې زيات کورونه او لويې ودانۍ موجو دې وي، په داسې حال کې چې په کلي کې د کورونو شمېر لږ وي.

۲- باید د زده کوونکو نظر واورو او دلایلو ته یې غوږ ونیسو. **لومړی متن (۳۰ دقیقې)** د لوست متن تشریح کړئ. له زده کوونکو څخه دې یو کس په لوړآواز او ځېر سره لوست ولولي او نور زده کوونکي دې هغه ته غوږ ونیسي. په پای کې د زده کوونکو له زده کړې څخه د ډاډ ګېرنې په خاطر، له هغوی څخه پو ښتنې وکړئ.	
د لوست پیل (۵ دقیقې) سلام اچول او له زده کوونکو سره روغبړ او احوال پوښتنه، حاضري اخیستل او نور لومړني کارونه. **دویم فعالیت (۱۰ دقیقې)** فعالیت د زده کړې د فعالیت او د تمرین د دود له مخې له زده کوونکو سره سرته ورسوئ. ۱. د ښاري ژوند ستونزې د کتاب په متن کې یادې شوې دي. مهرباني وکړئ هغه وګورئ. ۲. هره ستونزه ځانته د حل ځانګړې لار لري. لومړی د زده کوونکو له خوا د حل لاروته غوږ ونیسئ او هغه په ترتیب سره پر تخته باندې ولیکئ. په پای کې د حل سمې لارې ومنئ او د حل ناسمې لارې اصلاح کړئ. **دویم متن (۲۵ دقیقې)** ۱- متن زده کوونکو ته تشریح کړئ. ۲- له زده کوونکو څخه دې دوه کسه لوست په لوړ آواز ولولي او نور دې غوږ ورته ونیسي. ۳- په پای کې د زده کوونکو له زده کړې څخه د ډاډ ګېرنې په خاطر، له هغوی څخه پوښتنې وکړئ. **کورنۍ دنده (۵ دقیقې)** زده کوونکو ته دنده وسپارئ چې تر راتلونکي اوونۍ پورې د لوست لنډیز ولیکي، د پوښتنو ځوابونه پیدا کړي او د لوست وروستنی فعالیت سرته ورسوي. **د لوست پیل (۵ دقیقې)** سلام اچول او د زده کوونکو سره روغبړ کول، احوال پوښتنه، حاضري اخیستل او نور ړومبني کارونه. **د لوست تکرار(۱۰ دقیقې)** • په ښار کې زیات شمېر خلک یو د بل تر څنګه اوسیږي. • د ښاري کورنیو د غړو شمېر عموماً د کلیوالي او کوچیانو د کورنیو د غړو له شمېر څخه کم وي. • د ښار اوسیدونکي زیاتره په اداري، سوداګریزو او صنعتي چارو بوخت وي.	**دویمه برخه (په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي)**

- په ښار کې ټولنيزې اړيکې زياتره د کاري موخو په خاطر نيول کېږي او د کورنۍ او دوستانو له چاپېريال څخه پرته، په نورو اړيکو کې مينه او ګرانښت کم ليدل کېږي.
- د ښار ځينې ډېرې مهمې ستونزې دا دي: برښنا، اوبه، د ځځلو اچول، ناولې هوا او د نفوسو ډېروالی.

د پوښتنو ځوابونه (۱۰ دقيقې)

۱- ښار هغه ځای ته ويل کېږي چې يو زيات شمېر خلک هلته يو د بل ترڅنګ استوګنه کوي.

۲- په ښاري کورنيو کې د غړو شمېر لږ وي. ښاري کورنۍ لږ اولادونه لري او په زياتر و ښاري کورنيو کې ښځه او مېړه دواړه بهر کار کوي.

۳- په دولتي ادارو، سوداګريز و او صنعتي مرکزونو کې د کار له درکه.

۴- په ټولنيزو اړيکو کې بې مينه او ګرانښت، لږ وي.

۵- زموږ د هېواد د ښارونو سترې ستونزې د درس په متن کې يادې شوي دي.

مهرباني وکړئ هغه وګورئ.

وروستنی فعاليت (۱۰ دقيقې)

- د ټولو زده کوونکو ځوابونه وګورئ او ډاډ ترلاسه کړئ چې ټولو کورنۍ دنده تر سره کړي ده.
- له زده کوونکو څخه څو کسه (هوښيار، منځنی او کمزوري) د ټولګي مخې ته دروغواړئ او ورته ووايئ چې خپل ځوابونه نوروته واوروي.
- د ښاري ژوند خوندونه او ستونزې د درس په متن کې يادې شوي دي. د زده کوونکو د فعاليت د ارزونې لپاره د درس محتوا په پام کې ولرئ.

د څپرکي لنډيز (۱۰ دقيقې)

د څپرکي لنډيز زده کوونکو ته ولولئ. د زده کوونکو له څو کسو څخه وغواړئ چې په وار سره لنډيز په لوړ آواز ولولي او نورغوږ ورته ونيسي.

.د ښوونکي لپاره اضافي معلومات

د بشر د ژوندانه دچاپېريال څخه يو بې هم ښاردی چې زيات شمېر خلک پکې اوسيږي او د خلکو ګڼه ګوڼه پکې زياته وي.

څرنګه چې په ښار کې ډېر خلک سره را غونډشوي وي نو له دې کبله اوسيدونکي بې په هغو کورونو کې اوسيږي چې يو بل ته نيږدې جوړ شوي وي. له يو زيات شمېر کورونو څخه کوڅه، له څو کوڅو څخه واټ او له زياتو واټونو څخه ښار جوړيږي.

په لویو ښارونو کې ژوند کول ځانته خاص فرهنگ او دود او دستور لري. ښارونه په ټولیز ډول د مختلفو فرهنگونو، مفکورو، ټولنیز و او اقتصادي طبقو او تخصصونو د یوځاي کیدو ځای دی.

په ښاري سیمو کې متقابل اړیکي:

په ښاري ټولنه کې د خلکو ترمنځ اړیکي ډېرې دوستانه نه وي په دې معنا چې خلک بې بې له دې چې یو بل سره وپېژني، یو له بله سره سستې اولږ عمره اړیکې ټینگوي. ښاري ټولنه له زیاتو بېلا بېلو او رنگ رنگ خلکو څخه جوړه شوي ده چې سرې پکې ناپېژندلی پاتی کېږي او له خپلې خوښې او غوښتنې سره سم ژوند په کې کوي.

په یوه دارنگه چاپېریال کې، کیدای شي چې انسان له ورانکار و ډلو سره یو ځای شي او د دغه ډلو دناوړه ارزښتونو په منلو سره په گرده ټولنه باندې د واکمنو ارزښتونو پر خلاف عمل او فعالیت وکړي بې له دې چې د خپل وجدان په وړاندې شرمنده شي او یا وزوریږي.

د ښار او کلي تر منځ توپیرونه:

د ښار او کلي ترمنځ ځینې ستر او مهم توپیرونه دا دي:

۱- د کلیوالو په منځ کې دودیز او منل شوي ارزښتونه زیات اغېز لري. د دوی ترمنځ مینه ناکه راشه درشه د منل شوو ارزښتونو څرگندوی ده چې په ښاریانوکې هغې ته لږه پاملرنه کېږي.

۲- ټولنیز اړیکي او تماسونه: په کلیوالي ټولنه کې د خلکو تر منځ اړیکي او تماسونه د پېژند گلوی پربنسټ ولاړوي یعنې دا چې دوی یو بل په نوم پېژني په داسې حال کې چې په ښاریانو کې تر ډېره حده اړیکو بدلون کړی دی او اړیکې غیر شخصي، غیر مستقیمې او رسمي بڼه لري.

۳- چل ول، جرمونه او خطاگانې په کلیو کې د ښارونو په پرتله لږ وي.

۴- تخصصي کیدنه: په ښارونو کې زیاتره فعالیتونه تخصصي دي، په ښارونو کې خلک د تخصص لپاره په فني، علمي، اداري او داسې نورو چارولگیاوي. په داسې حال کې چې په کلي کې د کارونو د آسانتیا له وجې په ټولیز ډول خلک د ټولو کارونو د تر سره کولو وړتیا لري او ډېر لږ کارونه ځانگړي تخصص ته اړتیا لري.

۵- ټولنیزخوځښت: په ښاري ټولنه کې ټولنیز خوځښت زیات دی او خلک کولای شي چې له یوه ټولنیز منزلت څخه بل لوړ او یا ټیټ مقام ته وخوځیږي، په داسې حال کې چې په کلي کې دغه ډول ټولنیز خوځښت لږ دی.

ښاري ستونزې:

ښارونه ځانته ځانگړې ستونزې لري. زموږ د هېواد ښارونه داسې ستونزې لري چې حتی ډېرې یې د نورو

هېوادونو له ستونزو سره هم توپيرلري. زموږ د هېواد د ښارونو ځيني مهمې ستونزې دا دي:

۱- د خلکو ګڼوالی: په ښارونو کې د خلکو ګڼوالی زيانمنې پايلې له ځانه سره لري. د خلکو تر منځ يو د بل پوره پېژندنه او آشنايي کمېږي.د استوګنې چاپېريال تنګوي او په ښارکې تګ را تګ ستونزمن کوي.

۲- د کورونو کموالی: زموږ په ښارونو کې استوګنځي ډېر لږ دي او زياتره خلک په ناوړه او غير سټنډرډ کورنو کې ژوند کوي.

۳- د ژوند د چاپېريا ل ککړتياوي (د هوا، اوبو، خاورې او آواز ککړتيا) دغه ککړتياوې اوس په ډېر و ښارونو کې له خپلې اندازې څخه زياتې شوي دي چې د خلکو له ګڼوالي، د موټرو له زياتوالي او داسې نورو څخه سر چينه اخلي.

۴- د خځلو اچونه. ۵) برښنا او ګاز.

روغ او جوړ ښار، کوم ښاردئ؟

له روغ او جوړ ښار څخه مطلب، د هغه ښار چاپېريال دی چې په هغه کې د زده کړې، روغتيايي ، حقوقي، ورو راوړو او دخځلو د را غونډولو موسسې وجود ولري.د يوه روغ او جوړ ښار ځينې معيارونه په لاندې ډول دي:

- د پاکو او صحي اوبو سرچينې.
- روغ جوړ او پوره استوګنځي.
- روغتيايي آسانتيا وې.
- د ټولو لپاره کار او شغل.
- پاکه هوا.
- مناسب ټوليز وړل راوړل (حمل و نقل).